

CENTRALNA KOMISJA EGZAMINACYJNA

OKRĘGOWE KOMISJE EGZAMINACYJNE

INFORMATOR
O EGZAMINIE MATURALNYM
Z JĘZYKA LITEWSKIEGO
JAKO JĘZYKA MNIEJSZOŚCI NARODOWEJ
OD ROKU SZKOLNEGO 2014/2015

INFORMATOR
O EGZAMINIE MATURALNYM
Z JĘZYKA LITEWSKIEGO
JAKO JĘZYKA MNIEJSZOŚCI NARODOWEJ
OD ROKU SZKOLNEGO 2014/2015

opracowany przez Centralną Komisję Egzaminacyjną
we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi
w Gdańsku, Jaworznie, Krakowie, Łodzi,
Łomży, Poznaniu, Warszawie i we Wrocławiu

Centralna Komisja Egzaminacyjna
Warszawa 2013

Centralna Komisja Egzaminacyjna
ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa
tel. 22 536 65 00
ckesekr@cke.edu.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku
ul. Na Stoku 49, 80-874 Gdańsk
tel. 58 320 55 90
komisja@oke.gda.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie
ul. Adama Mickiewicza 4, 43-600 Jaworzno
tel. 32 616 33 99
oke@oke.jaworzno.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie
os. Szkolne 37, 31-978 Kraków
tel. 12 683 21 01
oke@oke.krakow.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży
ul. Nowa 2, 18-400 Łomża
tel. 86 216 44 95
sekretariat@oke.lomza.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łodzi
ul. Ksawerego Praussa 4, 94-203 Łódź
tel. 42 634 91 33
komisja@komisja.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu
ul. Gronowa 22, 61-655 Poznań
tel. 61 854 01 60
sekretariat@oke.poznan.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie
ul. Grzybowska 77, 00-844 Warszawa
tel. 22 457 03 35
info@oke.waw.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we Wrocławiu
ul. Tadeusza Zielińskiego 57, 53-533 Wrocław
tel. 71 785 18 94
sekretariat@oke.wroc.pl

Spis treści

Wstęp	7
1. Język litewski na egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2014/2015	9
1.1. Zakres wymagań sprawdzanych na egzaminie maturalnym.....	9
1.2. Ogólna charakterystyka egzaminu maturalnego z języka litewskiego	9
1.3. Część ustna egzaminu maturalnego z języka litewskiego	10
<i>Charakterystyka egzaminu ustnego</i>	10
<i>Przebieg egzaminu</i>	11
<i>Ocenianie – egzamin ustny</i>	11
1.4. Część pisemna egzaminu maturalnego z języka litewskiego na poziomie podstawowym	15
<i>Charakterystyka egzaminu pisemnego na poziomie podstawowym</i>	15
<i>Ocenianie – egzamin pisemny na poziomie podstawowym</i>	18
1.5. Część pisemna egzaminu maturalnego z języka litewskiego na poziomie rozszerzonym	24
<i>Charakterystyka egzaminu pisemnego na poziomie rozszerzonym</i>	24
<i>Ocenianie – egzamin pisemny na poziomie rozszerzonym</i>	26
1.6. Lista lektur (poziom podstawowy i rozszerzony)	33
2.1. Przykładowe zadania z języka litewskiego z rozwiązaniami. Część ustna	35
2.2. Przykładowe zadania z języka litewskiego z rozwiązaniami. Część pisemna na poziomie podstawowym	41
2.2.1. Testy	41
2.2.2. Rozprawki	54
2.3. Przykładowe zadania z języka litewskiego z rozwiązaniami. Część pisemna na poziomie rozszerzonym	61
Opinia Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich o informatorach maturalnych od 2015 roku.....	73

Wstęp

Informator o egzaminie maturalnym z języka litewskiego od roku szkolnego 2014/2015 jest podzielony na dwie części.

CZĘŚĆ PIERWSZA zawiera ogólne informacje dotyczące nowej formuły egzaminu maturalnego z języka litewskiego, zakres sprawdzanych umiejętności, charakterystykę zadań egzaminacyjnych oraz skale oceniania wypowiedzi ustnych i pisemnych.

CZĘŚĆ DRUGA zawiera przykładowe zadania egzaminacyjne (wraz z rozwiązaniami oraz – w wypadku wypracowań – oceną wypowiedzi), w tym:

- przykładowe zadania na egzamin ustny – bez określania poziomu,
- przykładowe zadania do części pisemnej – poziom podstawowy,
- przykładowe zadania do części pisemnej – poziom rozszerzony.

Do każdego zadania w części pisemnej dodano listę najważniejszych wymagań ogólnych i szczegółowych z podstawy programowej kształcenia ogólnego, do których to zadanie się odnosi. Wymieniono tylko wymagania, które są oceniane w wykonaniu danego zadania, pominięto inne, niekluczowe, choć równie istotne.

Przykłady zadań zamieszczonych w *Informatorze* nie ilustrują wszystkich typów zadań, które mogą wystąpić w arkuszach egzaminacyjnych. Nie ilustrują również wszystkich, zamieszczonych w podstawie programowej, wymagań z zakresu języka litewskiego. Dlatego *Informator* nie może być jedyną wskazówką do planowania procesu kształcenia w zakresie języka litewskiego w szkole ponadgimnazjalnej. Tylko konsekwentna realizacja wszystkich wymagań z podstawy programowej na kolejnych etapach nauczania może zapewnić wszechstronne wykształcenie uczniów szkół ponadgimnazjalnych w zakresie języka litewskiego.

Przed przystąpieniem do dalszej lektury *Informatora* warto zapoznać się z ogólnymi zasadami obowiązującymi na egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2014/2015. Są one określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz sposobu przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, z późn. zm.), w tym w szczególności w rozporządzeniu z 25 kwietnia 2013 r. zmieniającym powyższe rozporządzenie (Dz.U. z 2013 r., poz. 520), oraz – w skróconej formie – w części ogólnej *Informatora o egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2014/2015*, dostępnej na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (www.cke.edu.pl). Na tej stronie zamieszczane są także – w sierpniu każdego roku – procedury organizowania i przeprowadzania egzaminu maturalnego w kolejnym roku szkolnym.

1. Język litewski na egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2014/2015

1.1. ZAKRES WYMAGAŃ SPRAWDZANYCH NA EGZAMINIE MATURALNYM

Język litewski występuje jako przedmiot egzaminacyjny na egzaminie maturalnym. Egzamin maturalny z języka litewskiego sprawdza w jakim stopniu zdający spełnia wymagania ogólne i szczegółowe określone w podstawie programowej z przedmiotu język mniejszości narodowej lub etnicznej dla IV etapu kształcenia. Poszczególne zadania zestawu egzaminacyjnego mogą też – w myśl zasady kumulatorywności przyjętej w podstawie programowej – odnosić się do wymagań przypisanych do etapów wcześniejszych.

Podstawa programowa dzieli wymagania na ogólne i szczegółowe. Wymagania ogólne (zrozumienie własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego, odbiór wypowiedzi i zawartych w nich informacji, tworzenie wypowiedzi, analiza i interpretacja tekstów kultury), jako syntetyczne ujęcie nadrzędnych celów kształcenia, informują, jak rozumieć podporządkowane im wymagania szczegółowe, które odwołują się do konkretnych umiejętności oraz ściśle określonych wiadomości. Spełnianie wymagań szczegółowych powinno służyć osiągnięciu celów ogólnych.

1.2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA LITEWSKIEGO

Ogólna charakterystyka poszczególnych części egzaminu maturalnego z języka litewskiego przedstawiona jest w TABELI 1.

TABELA 1. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH CZĘŚCI EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA LITEWSKIEGO

Część ustna – bez określania poziomu egzaminu	Odniesienie do postawy programowej	<i>IV etap edukacyjny</i> <ul style="list-style-type: none"> • wymagania ogólne: I • wymagania szczegółowe: 1.1.–1.6. • wymagania ogólne: II • wymagania szczegółowe: 2.4.–2.12., 2.14. • wymagania ogólne: III • wymagania szczegółowe: 3.1.–3.9. • wymagania ogólne: IV • wymagania szczegółowe: 4.1.–4.15.
	Czas trwania	30 minut
	Charakter egzaminu	Przedmiot obowiązkowy
	Elementy egzaminu	1. Wypowiedź monologowa zdającego 2. Rozmowa z zespołem egzaminacyjnym
	Oceniający	Przedmiotowy zespół egzaminacyjny
Część pisemna – poziom podstawowy	Odniesienie do postawy programowej	<i>IV etap edukacyjny</i> <ul style="list-style-type: none"> • wymagania ogólne: I (poziom podstawowy) • wymagania szczegółowe: 1.1.–1.6. • wymagania ogólne: II (poziom podstawowy) • wymagania szczegółowe: 2.5.–2.10., 2.14. • wymagania ogólne: III (poziom podstawowy) • wymagania szczegółowe: 3.1.–3.6., 3.8.–3.9. • wymagania ogólne: IV (poziom podstawowy) • wymagania szczegółowe: 4.2.–4.15.
	Czas trwania	170 minut
	Charakter egzaminu	Przedmiot obowiązkowy
	Elementy egzaminu	1. Test 2. Wypracowanie
	Oceniający	Egzaminatorzy okręgowych komisji egzaminacyjnych

Część pisemna – poziom rozszerzony	Odniesienie do postawy programowej	<i>IV etap edukacyjny</i> <ul style="list-style-type: none"> • wymagania ogólne: I (poziom podstawowy i rozszerzony) • wymagania szczegółowe: 1.1.–1.6. (poziom podstawowy); 1.1.–1.2. (poziom rozszerzony) • wymagania ogólne: II (poziom podstawowy i rozszerzony) • wymagania szczegółowe: 2.5.–2.10., 2.14. (poziom podstawowy); 2.1.–2.4. (poziom rozszerzony) • wymagania ogólne: III (poziom podstawowy i rozszerzony) • wymagania szczegółowe: 3.1.–3.6., 3.8.–3.9. (poziom podstawowy); 3.1.–3.2. (poziom rozszerzony) • wymagania ogólne: IV (poziom podstawowy i rozszerzony) • wymagania szczegółowe: 4.1.–4.15. (poziom podstawowy); 4.1.–4.8. (poziom rozszerzony)
	Czas trwania	180 minut
	Charakter egzaminu	Przedmiot dodatkowy
	Elementy egzaminu	Wypracowanie
	Oceniający	Egzaminatorzy okręgowych komisji egzaminacyjnych

1.3. CZĘŚĆ USTNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA LITEWSKIEGO

Egzamin maturalny z języka litewskiego w części ustnej sprawdza umiejętność tworzenia wypowiedzi na określony temat, zgodnej z zasadami poprawności językowej, logiki i retoryki. Inspiracją do wypowiedzi jest tekst kultury.

Charakterystyka egzaminu ustnego

Egzamin trwa około 30 minut i składa się z trzech części: przygotowania, wypowiedzi monologicznej zdającego dotyczącej wylosowanego polecenia i związanej z tą wypowiedzią rozmowy zdającego z zespołem przedmiotowym dotyczącej tej wypowiedzi.

Wypowiedź monologiczna zdającego

Zdający losuje zadanie egzaminacyjne zawierające tekst kultury (literacki lub ikoniczny, lub popularnonaukowy z zakresu wiedzy o języku, literaturze, kulturze) oraz odnoszące się do niego polecenie i ma nie więcej niż 15 minut na przygotowanie wypowiedzi. Następnie przez około 10 minut wygłasza wypowiedź monologiczną na zadany w poleceniu temat.

Tekst kultury powinien zainspirować zdającego, którego zadaniem jest rozwinięcie i poszerzenie zasygnalizowanych w poleceniu wątków – także poprzez odwołanie się do innych, dowolnie wybranych tekstów.

Rozmowa zdającego z zespołem egzaminacyjnym

Rozmowa musi dotyczyć wygłoszonej przez zdającego wypowiedzi monologicznej. Członkowie zespołu egzaminacyjnego nie mogą odwoływać się do faktów lub lektur nieprzywołanych w tej wypowiedzi. W trakcie rozmowy, która trwa około 5 minut, członkowie zespołu mogą prosić o dodatkowe wyjaśnienia, zachęcać do pogłębienia wybranych aspektów wypowiedzi itp.

Cechy zadania egzaminacyjnego

– Zadanie składa się z polecenia i tekstu (w zadaniach stosowane są trzy typy tekstów: teksty o języku, literaturze, kulturze, teksty literackie, teksty ikoniczne).

- Zadanie daje możliwość weryfikacji sfunkcjonalizowanej (nie odtwórczej) wiedzy zdającego oraz jego umiejętności analityczno-interpretacyjnych (w odniesieniu do tekstu źródłowego wskazanego w zadaniu i związanych z nim problemowo przywołań różnych kontekstów). Wiedza językowa i teoretycznoliteracka pełni tu rolę czynnika wspomagającego lekturę tekstów kultury.
- Zadanie umożliwia zdającemu zaprezentowanie poziomu dojrzałości intelektualnej, orientacji w problemach kultury, literatury i języka, a także wykazanie się sprawnością językowo-komunikacyjną oraz rozumieniem tekstu stanowiącego inspirację do wypowiedzi.
- Zadanie odwołuje się do umiejętności (i wiadomości) wskazanych w podstawie programowej dla IV etapu edukacji w zakresie języka litewskiego (oraz etapów niższych).
- W zadaniu została wyraźnie określona sytuacja komunikacyjna – za pomocą czasowników operacyjnych, które dają uczniowi wskazówkę, jaką formę ma wybrać dla wypowiedzi.
- Wykonanie zadania egzaminacyjnego wymaga:
 - ✓ rozpoznania zadanej w poleceniu intencji i przygotowania wypowiedzi zgodnie z tą intencją,
 - ✓ odczytania (interpretacji) dołączonego tekstu kultury pod kątem wskazanego w poleceniu problemu,
 - ✓ odwołania się do innych tekstów kultury (dowolnych) i problemów, które łączą się z tematem wypowiedzi,
 - ✓ opracowania wypowiedzi pod względem kompozycyjnym i językowo-stylistycznym,
 - ✓ wygłoszenia wypowiedzi zgodnie z zasadami kultury żywego słowa,
 - ✓ udziału w rozmowie dotyczącej wygłoszonej wypowiedzi monologicznej.

Przebieg egzaminu

Przebieg egzaminu przedstawiono w TABELI 2.

TABELA 2. PRZEBIEG EGZAMINU USTNEGO

	Przebieg egzaminu	Czas trwania
Czynności organizacyjne	Zdający losuje zadanie egzaminacyjne.	–
Przygotowanie wypowiedzi monologicznej	Zdający przygotowuje się do wygłoszenia wypowiedzi na wylosowany temat (może w tym czasie przygotować ramowy plan wypowiedzi, konspekt, notatki pomocnicze).	nie więcej niż 15 minut
Wypowiedź monologiczna	Zdający wygłasza wypowiedź monologiczną.	około 10 minut
Rozmowa	Zdający uczestniczy w rozmowie z zespołem przedmiotowym (dotyczącej wygłoszonej wypowiedzi monologicznej).	około 5 minut

Przykładowe zadania na egzamin ustny przedstawiono w *Informatorze* na stronach 35–40.

Ocenianie – egzamin ustny

Monologiczna wypowiedź egzaminacyjna oraz udział zdającego w rozmowie oceniane są pod względem merytorycznym (treść), formalnym (organizacja), językowym i stylowym. Oceny dokonują członkowie zespołu przedmiotowego, przyznając punkty zgodnie ze skalą oceniania egzaminu ustnego.

Łącznie za część ustną egzaminu maturalnego zdający może otrzymać do 40 punktów.

Waga poszczególnych aspektów ocenianych w trakcie tej części egzaminu jest następująca:

- meritum wypowiedzi monologowej: 40% (16 pkt)
- organizacja wypowiedzi monologowej: 20% (8 pkt)
- język i styl wypowiedzi monologowej i dialogowej: 20% (8 pkt)
- meritum wypowiedzi dialogowej i przestrzeganie zasad uczestniczenia w rozmowie: 20% (8 pkt)

Kryteria oceny meritum wypowiedzi monologowej*

Realizacja wypowiedzi	Zgodność wypowiedzi z poleceniem	Stopień realizacji polecenia	Jakość realizacji polecenia	Poprawność rzeczowa i terminologiczna	Punktacja
Wypowiedź spełnia warunki wypowiedzi egzaminacyjnej	Wypowiedź w całości zgodna z poleceniem	Realizacja wszystkich elementów polecenia	Realizacja pogłębiona (co najmniej jeden element powinien być pogłębiony)	Wypowiedź bezbłędna	16
				Wypowiedź z błędami	15
		Realizacja niektórych elementów polecenia	Realizacja powierzchowna	Wypowiedź bezbłędna	14
				Wypowiedź z błędami	13
		Realizacja niektórych elementów polecenia	Realizacja pogłębiona	Wypowiedź bezbłędna	12
				Wypowiedź z błędami	11
	Realizacja niektórych elementów polecenia	Realizacja powierzchowna	Wypowiedź bezbłędna	10	
			Wypowiedź z błędami	9	
	Wypowiedź częściowo zgodna z poleceniem	Realizacja wszystkich elementów polecenia	Realizacja pogłębiona	Wypowiedź bezbłędna	8
				Wypowiedź z błędami	7
		Realizacja niektórych elementów polecenia	Realizacja powierzchowna	Wypowiedź bezbłędna	6
				Wypowiedź z błędami	5
		Realizacja niektórych elementów polecenia	Realizacja pogłębiona	Wypowiedź bezbłędna	4
				Wypowiedź z błędami	3
Realizacja niektórych elementów polecenia		Realizacja powierzchowna	Wypowiedź bezbłędna	2	
			Wypowiedź z błędami	1	
Wypowiedź nie jest wypowiedzią egzaminacyjną LUB jest niezgodna z poleceniem					0

*Jeśli zdający nie otrzyma punktów za wartość merytoryczną wypowiedzi monologowej, nie otrzymuje punktów za organizację wypowiedzi monologowej oraz za styl i język.

Wypowiedź egzaminacyjna powinna spełniać dwa warunki:

- być dłuższym monologiem na temat określony w poleceniu,
- stanowić formalną oraz znaczeniową całość.

Wypowiedź, która nie spełnia obu warunków, nie może być uznana za wypowiedź egzaminacyjną. W takim wypadku zdający otrzymuje 0 punktów.

Wypowiedź zgodna z poleceniem to wypowiedź, której myśl przewodnia nawiązuje do polecenia, a wszystkie elementy treści się z nią wiążą. Myśl przewodnią może sformułować sam zdający (w postaci tezy, hipotezy, pytania) lub może ją zrekonstruować komisja na podstawie całej wypowiedzi.

Wypowiedź częściowo zgodna z poleceniem to wypowiedź, której myśl przewodnia nawiązuje do polecenia, ale nie wszystkie elementy treści się z nią wiążą.

Stopień realizacji polecenia ocenia się na podstawie tego, czy zdający w swojej wypowiedzi odniósł się do wszystkich elementów wskazanych w poleceniu, czy tylko do niektórych (np. nie odniósł się do podanego w zadaniu tekstu lub nie przywołał innego tekstu, lub nie uzasadnił własnego zdania, jeśli wymagało tego polecenie).

Jakość realizacji polecenia ocenia się na podstawie wnikliwości, z jaką zdający omawia kolejne elementy polecenia. **Realizacja pogłębiona** to realizacja, w której zdający wnikliwie omówił co najmniej jeden z elementów polecenia. **Realizacja powierzchowna** to realizacja, w której omówienia wszystkich z uwzględnionych w wypowiedzi elementów polecenia mają charakter ogólnikowy (pobieżny).

Jeżeli zdający popełni błąd świadczący o nieznanomości: (1) tekstu kultury, do którego się odwołuje, oraz (2) kontekstu interpretacyjnego, który przywołuje, wypowiedź uznaje się za częściowo niezgodną z poleceniem. Pomyłki (np. w nazwach własnych, datach, terminach) niewpływające na wartość merytoryczną wypowiedzi uważa się za usterki, a nie błędy.

Kryteria oceny organizacji wypowiedzi monologicznej*

Retoryczna organizacja wypowiedzi na poziomie całościowym	Spójność wypowiedzi na poziomie lokalnym	Punktacja
Wypowiedź jako całość zorganizowana	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	8
	Znaczne zaburzenia spójności	6
Zaburzenia w całościowej organizacji wypowiedzi	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	4
	Znaczne zaburzenia spójności	2
Wypowiedź niezorganizowana	Wypowiedzenia w większości nieuporządkowane	0

*Organizację wypowiedzi monologicznej ocenia się na poziomie całościowym i lokalnym.

W wypowiedzi zorganizowanej jako całość podział na części (segmenty) i ich uporządkowanie wynikają z realizowanych w tej wypowiedzi funkcji retorycznych, np. w wypowiedzi argumentacyjnej oczekuje się wyodrębnienia tezy, argumentów i konkluzji.

- W wypowiedzi z zaburzeniami w organizacji na poziomie całościowym brakuje jakiegoś segmentu lub występuje nadmiar segmentów, lub objętość segmentów jest nieproporcjonalna do ich roli w wypowiedzi.
- Wypowiedź jest niezorganizowana, jeśli jest zbiorem segmentów niepowiązanych ze sobą w całość. Odejście od zasady trójdzielnej organizacji nie jest błędem, jeśli wypowiedź jako całość jest funkcjonalnie zorganizowana.

Spójność wypowiedzi na poziomie lokalnym ocenia się na podstawie zgodności logicznej i gramatycznej między kolejnymi zdaniami znajdującymi się w bezpośrednim sąsiedztwie. Znaczne zaburzenia spójności wypowiedzi to np. fragmenty zbudowane z sekwencji zdań niepowiązanych ze sobą ani logicznie, ani gramatycznie (potok luźnych myśli, skojarzeń). Powiązania mogą (choć nie muszą) być wyrażone środkami retorycznymi lub metatekstowymi (np. *Moim zdaniem...*, *Zacznę od...*, *Przejdę teraz do...*, *To jednak nie wyczerpuje zagadnienia...*, *Podsumowując te rozważania, chciałabym...*).

Kryteria oceny meritum wypowiedzi dialogowej i przestrzegania zasad uczestniczenia w rozmowie

Adekwatność wypowiedzi	Stopień rozwinięcia wypowiedzi	Przestrzeganie zasad uczestniczenia w rozmowie	Punktacja
Wypowiedzi w pełni adekwatne	Wypowiedzi odpowiednio rozwinięte	Zachowane wszystkie zasady uczestniczenia w rozmowie	8
		Naruszona któraś z zasad uczestniczenia w rozmowie	7
	Wypowiedzi niewystarczająco lub nadmiernie rozwinięte	Zachowane wszystkie zasady uczestniczenia w rozmowie	6
		Naruszona któraś z zasad uczestniczenia w rozmowie	5
Wypowiedzi częściowo adekwatne	Wypowiedzi odpowiednio rozwinięte	Zachowane wszystkie zasady uczestniczenia w rozmowie	4
		Naruszona któraś z zasad uczestniczenia w rozmowie	3
	Wypowiedzi niewystarczająco lub nadmiernie rozwinięte	Zachowane wszystkie zasady uczestniczenia w rozmowie	2
		Naruszona któraś z zasad uczestniczenia w rozmowie	1
Wypowiedzi nieadekwatne			0

Wypowiedzi w pełni adekwatne to wypowiedzi skoncentrowane na zagadnieniu sformułowanym przez członka zespołu przedmiotowego.

Wypowiedzi częściowo adekwatne mogą we fragmentach odbiegać od zagadnienia sformułowanego przez członka zespołu przedmiotowego, np. pojawiają się dygresje. Jeżeli przy większej liczbie zagadnień co najmniej jedna wypowiedź zdającego jest adekwatna, wówczas całą rozmowę uznaje się za częściowo adekwatną. **Wypowiedzi nieadekwatne** to wypowiedzi nie na temat.

Wypowiedzi odpowiednio rozwinięte to wypowiedzi, które wyczerpują aspekt merytoryczny pytania lub są bardzo bliskie tego poziomowi. **Wypowiedzi niewystarczająco rozwinięte** to wypowiedzi powierzchowne, pomijające istotne aspekty merytoryczne zagadnienia, niewgłębiające się w zagadnienie lub odnoszące się do aspektów drugorzędnych. **Wypowiedzi nadmiernie rozwinięte** to wypowiedzi niepotrzebnie wykraczające poza aspekt merytoryczny pytania (np. gdy zdający w sposób niefunkcjonalny przywołuje treści niezwiązane z pytaniem lub wielokrotnie powtarza tę samą myśl, lub w sposób niefunkcjonalny powtarza fragmenty wypowiedzi monologicznej).

Przestrzeganie zasad uczestniczenia w rozmowie ocenia się ze względu na to, czy zdający podczas rozmowy z zespołem przedmiotowym przestrzega zasad uczestniczenia w rozmowie, w tym zasady uprzejmości i grzeczności językowej.

Kryteria oceny stylu i języka wypowiedzi monologicznej i dialogowej – łącznie

Stosowność stylu	Poprawność gramatyczna i leksykalna	Poprawność wymowy i prozodia	Ocena
Styl stosowny (dopuszczalne drobne usterki)	Brak rażących błędów i licznych błędów	Zadowolająca	8
		Niezadowolająca	7
	Błąd rażący lub liczne błędy	Zadowolająca	6
		Niezadowolająca	5
Styl częściowo stosowny	Brak rażących błędów i licznych błędów	Zadowolająca	4
		Niezadowolająca	3
	Błąd rażący lub liczne błędy	Zadowolająca	2
		Niezadowolająca	1
Styl niestosowny			0

Styl uznaje się za stosowny, jeśli zachowana jest zasada *decorum* (dobór środków językowych jest adekwatny do sytuacji egzaminacyjnej, tematu i intencji wypowiedzi oraz odmiany mówionej). Dopuszczalne są drobne, sporadyczne odstępstwa od stosowności. **Styl częściowo stosowny** dotyczy wypowiedzi, w której zdający niefunkcjonalnie łączy różne style, nie kontroluje jednolitości stylu – np. w wypowiedzi pojawiają się wyrazy i konstrukcje charakterystyczne dla stylu potocznego, nieoficjalnego. **Styl jest niestosowny**, jeśli wypowiedź zawiera np. wulgaryzmy lub ma charakter obraźliwy.

Nie należy oczekiwać, że zdający będą używać struktur typowych dla języka pisanego. Język mówiony kieruje się swoimi prawami i takie jego cechy, jak: niekompletne wypowiedzi, elipsy (opuszczenia elementów wypowiedzi oczywistych ze względu na kontekst/sytuację wypowiedzi), zawahania, powtórzenia językowe itp. nie mogą wpływać na ocenę.

Poprawność gramatyczną i leksykalną ustala się na podstawie wagi i liczby błędów składniowych, fleksyjnych, leksykalnych i frazeologicznych.

Poprawność wymowy uznaje się za **niezadowolającą**, gdy wymowa jest niewyraźna w stopniu utrudniającym zrozumienie wypowiedzi oraz gdy występują rażące błędy fonetyczne (w tym w akcentowaniu). Nie bierze się pod uwagę wad wymowy (np. seplenienia lub jąkania się), a także usterek spowodowanych emocjami.

1.4. CZĘŚĆ PISEMNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA LITEWSKIEGO NA POZIOMIE PODSTAWOWYM

Egzamin maturalny z języka litewskiego w części pisemnej na poziomie podstawowym sprawdza umiejętność wykonywania na tekście nieliterackim operacji dowodzących jego rozumienia na różnych poziomach (część testowa) oraz pisania własnego tekstu (wypracowanie) w związku z tekstem literackim zamieszczonym w arkuszu.

Charakterystyka egzaminu pisemnego na poziomie podstawowym

Podczas egzaminu zdający otrzymuje jeden arkusz egzaminacyjny, który składa się z dwóch części: a) testu sprawdzającego umiejętność wykonywania na tekście nieliterackim operacji dowodzących jego rozumienia na różnych poziomach, b) części sprawdzającej umiejętność pisania własnego tekstu (wypracowania). Na rozwiązanie zadań z arkusza zdający ma 170 minut i sam decyduje o rozłożeniu w czasie pracy nad testem oraz wypracowaniem.

Test

Część testowa arkusza egzaminacyjnego składa się z:

- a) dwóch lub trzech tekstów liczących łącznie nie więcej niż 1000 słów.
- b) wiązki 4–7 zamkniętych i/lub otwartych zadań do poszczególnych tekstów z miejscem na wpisanie odpowiedzi.

Łącznie w części pierwszej arkusza znajdzie się 8–14 zadań zróżnicowanych pod względem formy oraz sprawdzających różne kompetencje.

Tekst

Teksty, do których odnoszą się zadania, mogą mieć charakter popularnonaukowy, publicystyczny (w formach wymienionych w podstawie programowej, takich jak: artykuł, felieton, reportaż – z poziomu szkoły ponadgimnazjalnej, wywiad – z poziomu gimnazjum) lub polityczny (przemówienie).

Zadania egzaminacyjne

Zadania w teście mogą mieć formę zamkniętą lub otwartą. Nie ograniczają się do sprawdzania umiejętności wyszukiwania informacji w tekście, ale – obligatoryjnie – służą rozpoznaniu poziomu umiejętności analizy tekstu i jego przekształceń, a także świadomości językowej.

Zadania testowe sprawdzające rozumienie czytanego tekstu (na poziomie złożonym) mogą dotyczyć

1. na poziomie znaczeń:

- wyszukiwania informacji złożonych,
- dostrzegania powiązań między informacjami,
- dostrzegania związków przyczynowo-skutkowych między zdarzeniami,
- odróżniania informacji ważnych od drugorzędnych,
- wnioskowania na podstawie przesłanek zawartych w tekście,
- określania tematu/głównej myśli/przesłania tekstu,
- dostrzegania relacji między częściami składowymi tekstu,
- określania stosunku autora do opisanych zagadnień,
- zadawania pytań do tekstu,
- rozpoznawania znaczeń przenośnych wyrazów i konstrukcji wyrazowych;

2. na poziomie struktury:
 - rozumienia funkcji środków językowych w tekście, w tym epitetu, porównania, przenośni,
 - badania struktury tekstu,
 - określania tezy tekstu i wskazywania argumentów,
 - objaśniania funkcji wydzielonych fragmentów tekstu na tle całości,
 - wyodrębniania części składowych utworu, określania powiązań między nimi;
3. na poziomie komunikacji:
 - rozpoznawania faktów i opinii,
 - wyrażania stosunku do opinii autora (czytanie krytyczne).

Zadania testowe sprawdzające umiejętność wykonywania działań na tekście mogą dotyczyć:

- wyszukiwania słów (pojęć) kluczowych,
- transformacji tekstu, czyli różnych przekształceń jego struktury, opartych na zasadzie równoważności, służących m.in. dostosowaniu formy tekstu do zadanego celu (np. zmiana konwencji stylistycznej i pytanie o efekt takiego zabiegu czy przekształcenia składniowe podporządkowane różnym intencjom komunikacyjnym),
- formułowania pytań, na które odpowiedzią są kolejne zdania lub fragmenty tekstu,
- streszczenia,
- tworzenia planu tekstu.

Zadania testowe sprawdzające świadomość językową mogą dotyczyć:

- słownictwa, czyli m.in. znaczenia wyrazów, wyrazów i konstrukcji synonimicznych, wyrazów wieloznacznych, definiowania pojęć,
- słowotwórstwa, czyli analizowania budowy wyrazów pochodnych i sposobu ich tworzenia,
- fleksji, czyli odmiany wyrazów,
- składni w tekście, czyli m.in. budowy wypowiedzeń, funkcji wyrazów w zdaniu (podmiotu, orzeczenia, dopełnienia, przydawki, okolicznika), związków składniowych między częściami zdania, budowy zdań złożonych, szyku wyrazów i wypowiedzeń składowych w wypowiedzeniu złożonym, transformacji opartych na równoważności jednostek języka i konstrukcji językowych,
- funkcji tekstu,
- cech gatunkowych tekstu,
- zagadnień stylistycznych, czyli m.in. wartości stylistycznej środków językowych w tekstach tworzonych w różnych celach i w różnych sytuacjach komunikacyjnych, cech tekstów należących do poszczególnych stylów funkcjonalnych języka litewskiego (naukowego, popularnonaukowego, publicystycznego, potocznego, urzędowego, artystycznego), zabiegów stylizacyjnych (archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja), różnicy pomiędzy tekstem ustnym a pisanym,
- innych umiejętności wskazanych w podstawie programowej dla II, III i IV etapu edukacyjnego w części II – *Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji*.

Wypracowanie

Część arkusza egzaminacyjnego, w której sprawdza się umiejętność pisania własnego tekstu zawiera dwa tematy wypracowań do wyboru: jeden wymagający napisania rozprawki, drugi – interpretacji tekstu poetyckiego. Zdający realizuje jeden temat.

Rozprawka

Zadanie składa się z polecenia i tekstu epickiego lub dramatycznego.

Rozprawka na poziomie podstawowym jest formą wypowiedzi pisemnej na podany temat, w której od zdającego wymaga się:

- zrozumienia załączonego do polecenia tekstu literackiego (epickiego lub dramatycznego),
- sformułowania własnego stanowiska (tezy lub hipotezy) wobec problemu postawionego w poleceniu i odnoszącego się do zamieszczonego w arkuszu tekstu literackiego,
- rzeczowego uzasadnienia swojego stanowiska,
- odwołania się do załączonego tekstu oraz do wybranego tekstu/wybranych tekstów kultury. W przypadku, jeśli dany tekst literacki jest fragmentem lektury oznaczonej jako obowiązkowa, zdający powinien także odwołać się do całości utworu. Szczegółowe wskazówki dotyczące liczby i sposobu odwołania się do tekstów znajdują się w poleceniu,
- napisania wypowiedzi, którą powinien cechować widoczny zamysł kompozycyjny, wyrażający się w funkcjonalnej segmentacji i uporządkowaniu tekstu stosownie do wskazanego gatunku wypowiedzi.

Wypracowanie nie może liczyć mniej niż 250 słów.

Rozprawka na poziomie podstawowym sprawdza zarówno umiejętność odbioru, analizy i interpretacji tekstu literackiego, jak i tworzenia własnej wypowiedzi. Aby przygotować tego rodzaju wypowiedź, zdający musi najpierw rozpoznać sens załączonego do polecenia tekstu, określić jego problematykę, odnaleźć elementy znaczące dla odczytania utworu, a następnie wyszukać odpowiednie konteksty (teksty kultury) przydatne do opracowania zagadnienia wskazanego w poleceniu, a więc porównać funkcjonowanie tych samych motywów w różnych tekstach kultury.

Interpretacja tekstu poetyckiego

Zadanie składa się z polecenia i utworu poetyckiego lub jego fragmentu.

Praca interpretacyjna powinna polegać na przedstawieniu propozycji odczytania utworu poetyckiego, czyli zaprezentowaniu zrozumianych przez zdającego sensów tekstu. Zadaniem zdającego jest uzasadnienie postawionej tezy/hipotezy interpretacyjnej za pomocą argumentów pozwalających na jej uprawomocnienie.

Część argumentacyjna powinna zawierać ustalenia analityczne dotyczące na przykład:

- elementów dostrzeżonej w utworze sytuacji komunikacyjnej;
- kompozycji tekstu oraz jej funkcji;
- cech stylu wypowiedzi i użytych w niej środków językowych (zwłaszcza artystycznych) oraz ich funkcji;
- dosłownych i niedosłownych znaczeń poszczególnych elementów utworu (w tym jego tytułu), zwłaszcza metaforycznych, alegorycznych i symbolicznych;
- przynależności gatunkowej tekstu;
- kreacji świata przedstawionego (w tym funkcji motywów literackich występujących w przeczytanim tekście);
- odwołań do kontekstów, ze szczególnym uwzględnieniem innych tekstów kultury.

Praca interpretacyjna winna zawierać wyprowadzone z tych ustaleń wnioski służące osiągnięciu głównego celu pracy, czyli zaprezentowaniu odczytania dzieła.

Zdający może zbudować wypowiedź w rozmaity sposób: w porządku linearnym prowadzącym od poszczególnych ustaleń analitycznych do wniosków natury ogólnej;

linearnym prowadzącym od postawienia tezy/hipotezy poprzez prezentację argumentów w postaci ustaleń szczegółowych, po sformułowanie wniosku; w porządku nieliniarnym – zgodnie z pojawiającymi się skojarzeniami, rozszerzającymi krąg ustaleń lub zawężającymi i pogłębiającymi je.

Interpretacja tekstu poetyckiego winna przybrać formę dłuższej wypowiedzi argumentacyjnej. Ma ona służyć sprawdzeniu umiejętności zdającego z zakresu tworzenia wypowiedzi pisanej zgodnie z podstawowymi regułami jej organizacji, zachowującej zasady spójności znaczeniowej i logicznej, posiadającej czytelną kompozycję, a także spójnej, stosownej i funkcjonalnej pod względem stylistycznym. Wypracowanie nie może liczyć mniej niż 250 słów.

Zdający, realizując tę formę wypowiedzi, ma wykazać się umiejętnościami opisanymi w podstawie programowej na poziomie wymagań szczegółowych z zakresu analizy i interpretacji tekstów kultury.

Przykładowe zadania na egzamin pisemny na poziomie podstawowym przedstawiono w *Informatorze* na stronach 41–60.

Ocenianie – egzamin pisemny na poziomie podstawowym

Oceny części testowej i wypracowań dokonują egzaminatorzy okręgowej komisji egzaminacyjnej, przyznając punkty zgodnie z kryteriami oceniania w wypadku testu i z kryteriami oceny w wypadku wypracowania.

Łącznie za test i wypracowanie można uzyskać 50 punktów, w tym:

- za część testową – 13 punktów,
- za wypracowanie – 37 punktów.

Ocena testu

W części sprawdzającej rozumienie czytanego tekstu każda odpowiedź na zawarte w arkuszu zadania otwarte i zamknięte jest punktowana. Liczba punktów podana jest w arkuszu egzaminacyjnym obok zadania, a w kryteriach oceniania uszczegółowione są zasady przyznawania punktów.

Ocena wypracowania

W części sprawdzającej umiejętność pisania tekstu własnego za kryteria najważniejsze uznaje się:

- w przypadku rozprawki – sformułowanie swojego stanowiska wobec problemu podanego w poleceniu i uzasadnienie stanowiska,
- w przypadku interpretacji – sformułowanie koncepcji interpretacyjnej i uzasadnienie tezy interpretacyjnej.

Szczegółowe kryteria oceniania wypowiedzi w części pisemnej egzaminu maturalnego z języka litewskiego na poziomie podstawowym zostały przedstawione na kolejnych stronach.

Kryteria oceny rozprawki

A	Sformułowanie stanowiska wobec problemu podanego w poleceniu	B	Uzasadnienie stanowiska	C	Poprawność rzeczowa	D	Zamysł kompozycyjny	E	Spójność lokalna	F	Styl tekstu	G	Poprawność językowa	H	Poprawność zapisu
6	Stanowisko jest adekwatne do problemu podanego w poleceniu	12	Uzasadnienie trafne, szerokie i pogłębione	2	Brak błędów rzeczowych	4	Kompozycja funkcjonalna	2	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczące zaburzenia spójności	3	Styl stosowny	4	Brak błędów lub nieliczne błędy nierażące	4	Zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierażące
		9	Uzasadnienie trafne i szerokie												
3	Stanowisko jest częściowo adekwatne do problemu podanego w poleceniu	6	Uzasadnienie trafne, ale wąskie	1	Nie więcej niż jeden błąd rzeczowy	2	Zaburzenia funkcjonalności kompozycji	1	Znaczące zaburzenia spójności	1	Styl częściowo stosowny	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące
		4	Uzasadnienie częściowe												
0	Stanowisko jest nieadekwatne lub brak stanowiska	0	Brak uzasadnienia stanowiska	0	Błędy rzeczowe	0	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące	0	Liczne błędy rażące

UWAGA

Jeśli w kategorii A praca uzyska 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli w kategorii A praca uzyska 3 punkty, a w kategorii B – 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli praca składa się z mniej niż 250 słów, egzaminator przyznaje punkty tylko w kategoriach A, B i C.

Pojawienie się rzeczowego błędu kardynalnego dyskwalifikuje pracę – zdający otrzymuje 0 punktów.

Objaśnienia

A. Sformułowanie stanowiska (np. w postaci tezy lub hipotezy). Zdający powinien zrozumieć problem postawiony w poleceniu i sformułować stanowisko będące rozwiązaniem problemu. Stanowisko jest oceniane ze względu na to, czy jest **udaną próbą rozwiązania problemu**.

Adekwatność to odpowiedniość (zgodność, współmierność) **stanowiska i problemu** (zdający może się zgodzić, nie zgodzić, zachować postawę ambiwalentną wobec istoty problemu).

Stanowisko będące częściowo udaną próbą rozwiązania problemu jest skutkiem niepełnego zrozumienia problemu lub niepełnego zrozumienia tekstu.

Wypowiedź argumentacyjna, w której brak stanowiska, może zawierać jedynie streszczenie tekstu, biografię autora itp. lub rozwijać myśli niezwiązane z poleceniem.

Sformułowanie stanowiska nie musi stanowić wyodrębnionej części rozprawki.

B. Uzasadnienie stanowiska. Uzasadnienie jest oceniane ze względu na to, czy jest **trafne**, czy jest **szerokie i** czy jest **pogłębione**.

Uzasadnienie nie musi być graficznie wyodrębnioną częścią rozprawki.

Uzasadnienie **trafne** zawiera logicznie poprawne argumenty (czyli stwierdzenia poparte przykładami) za przyjętym rozwiązaniem problemu.

Szerokość uzasadnienia ocenia się na podstawie tego, czy zdający w swojej wypowiedzi odniósł się do wszystkich elementów wskazanych w poleceniu.

Uzasadnienie jest **szerokie**, jeśli zdający trafnie odniósł się do wszystkich elementów wskazanych w poleceniu.

Uzasadnienie jest wąskie, jeśli zdający trafnie odniósł się tylko do niektórych elementów wskazanych w poleceniu (np. nie odniósł się do podanego w zadaniu tekstu lub nie przywołał innego tekstu kultury).

Uzasadnienie **pogłębione** to uzasadnienie, w którym zdający **wnikliwie** odniósł się w rozwinięciu do **wszystkich elementów** polecenia.

Uzasadnienie jest **częściowe**, jeżeli (a) niektórych argumentów nie można uznać za logicznie poprawne wobec przyjętego stanowiska lub (b) niektóre argumenty są niepoparte przykładami, lub (c) niektóre argumenty są wzajemnie sprzeczne.

Wypowiedź argumentacyjna, w której **brak uzasadnienia**, nie zawiera logicznie poprawnych argumentów za przyjętym rozwiązaniem problemu lub rozwija myśli niezwiązane ze stanowiskiem.

C. Poprawność rzeczową ocenia się na podstawie liczby błędów rzeczowych. Pomyłki (np. w nazwach własnych lub datach) niewpływające na uzasadnienie stanowiska wobec problemu uważa się za usterki, a nie błędy rzeczowe.

Błąd kardynalny to błąd rzeczowy świadczący o nieznajomości: (1) tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający, oraz (2) kontekstu interpretacyjnego przywołanego przez zdającego.

D. Kompozycję ocenia się ze względu na **funkcjonalność segmentacji i uporządkowania tekstu** zgodnie z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi. Należy wziąć pod uwagę, czy w tekście zostały wyodrębnione – językowo i graficznie – części pracy i akapity niezbędne dla jasnego przedstawienia stanowiska i uzasadniających je argumentów oraz czy wyodrębnione części i akapity są logicznie i konsekwentnie uporządkowane (bez luk i zbędnych powtórzeń).

Kompozycja jest **funkcjonalna**, jeśli podział tekstu na segmenty (części) i ich porządek (układ) są ściśle powiązane z porządkiem treści i realizowanymi w tekście funkcjami retorycznymi. Odejście od zasady trójdzielnej kompozycji nie jest błędem, jeśli segmentacja jest funkcjonalna.

E. Spójność lokalną ocenia się na podstawie zgodności logicznej i gramatycznej między kolejnymi, znajdującymi się w bezpośrednim sąsiedztwie zdaniami w akapitach. Znaczne zaburzenia spójności wypowiedzi to np. akapity zbudowane z sekwencji zdań niepowiązanych ze sobą ani logicznie, ani gramatycznie (potok luźnych myśli, skojarzeń).

F. Styl tekstu napisanego przez zdającego ocenia się ze względu na **stosowność**.

Styl uznaje się za stosowny, jeśli zachowana jest zasada *decorum* (dobór środków językowych jest celowy i adekwatny do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi, sytuacji egzaminacyjnej, tematu i intencji wypowiedzi oraz odmiany pisanej języka). Dopuszczalne są drobne, sporadyczne odstępstwa od stosowności.

Styl częściowo stosowny dotyczy wypowiedzi, w której zdający niefunkcjonalnie łączy różne style, nie kontroluje jednolitości stylu – np. w wypowiedzi pojawiają się wyrazy i konstrukcje z języka potocznego, nieoficjalnego, wtręty ze stylu urzędowego, nadmierna metaforyka.

Mieszanie różnych stylów wypowiedzi uznaje się za uzasadnione, jeśli jest funkcjonalne.

Styl jest niestosowny, jeśli wypowiedź zawiera np. wulgaryzmy lub ma charakter obraźliwy. Styl wypracowania nie musi być zgodny z upodobaniami stylistycznymi egzaminatora.

G. Poprawność językową ocenia się ze względu na **liczbę i wagę** błędów składniowych, leksykalnych, słowotwórczych, frazeologicznych, fleksyjnych i stylistycznych.

Błąd stylistyczny to konstrukcja zgodna z normą językową, ale niewłaściwa w sytuacji, w której powstaje tekst, oraz nieodpowiednia dla stylu, w jakim tekst jest pisany, np. udziwniona metafora, niefunkcjonalny kolokwializm, wulgaryzm, nieuzasadnione powtórzenie leksykalne lub składniowe. Błędów logicznych nie uznaje się za błędy stylistyczne.

H. Poprawność zapisu ocenia się ze względu na **liczbę** błędów ortograficznych i interpunkcyjnych (szacowaną odpowiednio do objętości tekstu) oraz ich **wagę** (błędy rażące i nierażące). Za **błąd rażący** uznaje się błąd, który polega na naruszeniu ogólnej reguły ortograficznej lub interpunkcyjnej w zapisie słów lub fraz o wysokiej frekwencji.

Kryteria oceny interpretacji utworu poetyckiego

A	Koncepcja interpretacyjna	B	Uzasadnienie tezy interpretacyjnej	C	Poprawność rzeczowa	D	Zamysł kompozycyjny	E	Spójność lokalna	F	Styl tekstu	G	Poprawność językowa	H	Poprawność zapisu
6	Koncepcja niesprzeczna z utworem, spójna i obejmująca sensy niedosłowne	12	Uzasadnienie trafne i pogłębione	2	Brak błędów rzeczowych	4	Kompozycja funkcjonalna	2	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	3	Styl stosowny	4	Brak błędów lub nieliczne błędy nierażące	4	Zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierażące
4	Koncepcja niesprzeczna z utworem, ale niespójna i/lub obejmująca w większości znaczenia dosłowne	8	Uzasadnienie trafne, ale niepogłębione	1	Nie więcej niż jeden błąd rzeczowy	2	Zaburzenia funkcjonalności kompozycji	1	Znaczne zaburzenia spójności	1	Styl częściowo stosowny	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące
2	Koncepcja częściowo sprzeczna z utworem	4	Uzasadnienie częściowo trafne												
0	Brak koncepcji lub koncepcja całkowicie sprzeczna z utworem	0	Brak trafnych argumentów uzasadniających interpretację	0	Błędy rzeczowe	0	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące	0	Liczne błędy rażące

UWAGA

Jeśli w kategorii A praca uzyska 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli w kategorii A praca uzyska 2 punkty, a w kategorii B – 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli praca składa się z mniej niż 250 słów, egzaminator przyznaje punkty tylko w kategoriach A, B i C.

Pojawienie się rzeczowego błędu kardynalnego dyskwalifikuje pracę – zdający otrzymuje 0 punktów.

Objaśnienia

A. Koncepcja interpretacyjna jest efektem poszukiwania przez zdającego całościowego sensu utworu, tzn. jest pomysłem na jego odczytanie (wyrażonym np. w postaci tezy lub hipotezy interpretacyjnej). Ocenia się ją ze względu na to, czy jest **niesprzeczna z utworem i** czy jest **spójna**, a także czy zdający dociera do sensów niedosłownych interpretowanego utworu, czy czyta go jedynie na poziomie dosłownym.

- Koncepcja jest **częściowo sprzeczna** z utworem, jeśli jedynie we fragmentach (lub fragmencie) znajduje potwierdzenie w tekście.
- Koncepcja jest **całkowicie sprzeczna** z utworem, jeśli nawet we fragmentach (lub fragmencie) nie znajduje potwierdzenia w tekście.
- Koncepcja jest **spójna**, gdy obejmuje i łączy w całość odszukane przez piszącego sensory utworu.
- Koncepcja jest **niespójna**, gdy jest fragmentaryczna, tzn. rekonstruuje pojedyncze sensory cząstkowe (np. z poszczególnych strof tekstu) bez wskazania całościowego sensu utworu, oraz gdy zawiera luźno powiązane, niepowiązane lub wzajemnie wykluczające się odczytania sensu utworu (niesprzeczne z interpretowanym utworem).

Brak koncepcji to brak śladów poszukiwania sensu utworu (całościowego i/lub sensów cząstkowych) – praca nie jest interpretacją, a np. streszczeniem.

Koncepcja interpretacyjna nie musi stanowić wyodrębnionej części pracy, może wynikać z jej całościowej wymowy.

B. Uzasadnienie interpretacji jest oceniane ze względu na to, czy jest **trafne** i czy jest **pogłębione**.

- Uzasadnienie **trafne** zawiera wyłącznie **powiązane z tekstem argumenty na rzecz odczytania sensu utworu**. Argumenty muszą wynikać ze sfunkcjonalizowanej analizy, to znaczy wywodzić się z formy lub/i treści tekstu.
- Uzasadnienie jest **częściowo trafne**, jeśli w pracy oprócz niepowiązanych z tekstem lub/i niewynikających ze sfunkcjonalizowanej analizy argumentów został sformułowany przynajmniej jeden argument powiązany z tekstem i wynikający ze sfunkcjonalizowanej analizy.
- Uzasadnienie jest **pogłębione**, jeśli jest osadzone nie tylko w tekście, ale także w potwierdzonych tekstem i przyjętą koncepcją interpretacyjną kontekstach (np. biograficznym, historycznoliterackim, filozoficznym, kulturowym). Zdający powinien choć częściowo rozwinąć przywołany kontekst, aby uzasadnić jego pojawienie się.
- Uzasadnienie jest **niepogłębione**, gdy zdający przywołuje argumenty tylko z tekstu, albo tylko z kontekstu. Wszystkie argumenty muszą być sfunkcjonalizowane.

C. Poprawność rzeczową ocenia się na podstawie liczby błędów rzeczowych. Pomyłki (np. w nazwach własnych lub datach) niewpływające na koncepcję interpretacyjną uważa się za usterki, a nie błędy rzeczowe.

Błąd kardynalny to błąd rzeczowy świadczący o nieznajomości: (1) tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający oraz (2) kontekstu interpretacyjnego przywołanego przez zdającego.

D. Kompozycję ocenia się ze względu na **funkcjonalność segmentacji i uporządkowania tekstu** zgodnie z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi. Należy wziąć pod uwagę, czy w tekście zostały wyodrębnione – językowo i graficznie – części pracy i akapity niezbędne dla jasnego przedstawienia koncepcji interpretacyjnej i uzasadniających ją argumentów oraz czy wyodrębnione części i akapity są logicznie i konsekwentnie uporządkowane (bez luk i zbędnych powtórzeń). Kompozycja jest **funkcjonalna**, jeśli podział tekstu na segmenty (części) i ich porządek (układ) są ściśle powiązane z porządkiem treści i realizowanymi w tekście funkcjami retorycznymi. Odejście od zasady trójdzielnej kompozycji nie jest błędem, jeśli segmentacja jest funkcjonalna.

E. Spójność lokalną ocenia się na podstawie zgodności logicznej i gramatycznej między kolejnymi, znajdującymi się w bezpośrednim sąsiedztwie zdaniem w akapitach. Znaczące zaburzenia spójności wypowiedzi to np. akapity zbudowane z sekwencji zdań niepowiązanych ze sobą ani logicznie, ani gramatycznie (potok luźnych myśli, skojarzeń).

F. Styl tekstu napisanego przez zdającego ocenia się ze względu na **stosowność**.

Styl uznaje się za stosowny, jeśli zachowana jest zasada *decorum* (dobór środków językowych jest celowy i adekwatny do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi, sytuacji egzaminacyjnej, tematu i intencji wypowiedzi oraz odmiany pisanej języka). Dopuszcza się drobne, sporadyczne odstępstwa od stosowności.

Styl częściowo stosowny dotyczy wypowiedzi, w której zdający niefunkcjonalnie łączy różne style, nie kontroluje jednolitości stylu – np. w wypowiedzi pojawiają się wyrazy i konstrukcje z języka potocznego, nieoficjalnego, wtręty ze stylu urzędowego, nadmierna metaforyka.

Mieszanie różnych stylów wypowiedzi uznaje się za uzasadnione, jeśli jest funkcjonalne.

Styl jest niestosowny, jeśli wypowiedź zawiera np. wulgaryzmy lub ma charakter obraźliwy.

Styl wypracowania nie musi być zgodny z upodobaniami stylistycznymi egzaminatora.

G. Poprawność językową ocenia się ze względu na **liczbę** i **wagę** błędów składniowych, leksykalnych, słowotwórczych, frazeologicznych, fleksyjnych i stylistycznych.

Błąd stylistyczny to konstrukcja zgodna z normą językową, ale niewłaściwa w sytuacji, w której powstaje tekst, oraz nieodpowiednia dla stylu, w jakim tekst jest pisany, np. udziwniona metafora, niefunkcjonalny kolokwializm, wulgaryzm, nieuzasadnione powtórzenie leksykalne lub składniowe. Błędów logicznych nie uznaje się za błędy stylistyczne.

H. Poprawność zapisu ocenia się ze względu na **liczbę** błędów ortograficznych i interpunkcyjnych (szacowaną odpowiednio do objętości tekstu) oraz ich **wagę** (błędy rażące i nierażące). Za **błąd rażący** uznaje się błąd, który polega na naruszeniu ogólnej reguły ortograficznej lub interpunkcyjnej w zapisie słów lub fraz o wysokiej frekwencji.

1.5. CZĘŚĆ PISEMNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA LITEWSKIEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM

Egzamin maturalny z języka litewskiego w części pisemnej na poziomie rozszerzonym sprawdza umiejętność pisania własnego tekstu w związku z tekstem należącym do publicystyki krytycznej, z artykułem krytycznoliterackim, historycznoliterackim lub artykułem podejmującym ważne problemy związane z kulturą, językiem ojczystym, zamieszczonym w arkuszu lub dwoma tekstami literackimi zamieszczonymi w arkuszu.

Charakterystyka egzaminu pisemnego na poziomie rozszerzonym

Podczas egzaminu zdający otrzymuje jeden arkusz egzaminacyjny, zawierający:

2 tematy wypracowań do wyboru – w tym jeden wymagający napisania wypowiedzi argumentacyjnej, drugi – interpretacji porównawczej dwóch tekstów literackich. Zdający realizuje jeden temat.

Na rozwiązanie zadań z arkusza zdający ma 180 minut.

Wypowiedź argumentacyjna

Zadanie składa się z polecenia i tekstu dotyczącego historii lub/i teorii literatury, języka, kultury.

Wypowiedź argumentacyjna na poziomie rozszerzonym jest formą wypowiedzi pisemnej, w której od zdającego wymaga się:

- zrozumienia załączonego do polecenia tekstu;
- określenia głównego problemu przedstawionego w tekście;
- rozważenia i oceny rozwiązania problemu, które przedstawił autor tekstu;
- odwołania się do załączonego tekstu oraz do innych, wybranych przez zdającego tekstów kultury;
- przygotowania wypowiedzi pisemnej (np. w formie rozprawki lub szkicu), którą powinien cechować widoczny zamysł kompozycyjny wyrażający się w funkcjonalnej segmentacji i uporządkowaniu tekstu ze względu na wybrany przez zdającego gatunek wypowiedzi.

Wypracowanie nie może liczyć mniej niż 300 słów.

Zadanie na poziomie rozszerzonym służy sprawdzeniu, czy zdający potrafi twórczo wykorzystać wypowiedzi takie, jak np. recenzja, szkic, artykuł, esej. Zdający korzysta przy tym nie tylko z dołączonego tekstu, ale odwołuje się do różnorodnych kontekstów kulturowych. Na tej podstawie sprawdza się, czy zdający spełnia wymienione wcześniej wymagania z poziomu podstawowego, jak również wymagania przypisane w podstawie programowej dla poziomu rozszerzonego.

Interpretacja porównawcza utworów literackich

Zadanie składa się z polecenia i dwóch tekstów literackich (epickich, lirycznych) lub ich fragmentów.

Interpretacja porównawcza utworów literackich polega na przedstawieniu propozycji odczytania dwóch utworów należących do jednego rodzaju literackiego (odpowiednio: lirycznych, epickich), czyli zaprezentowaniu zrozumianych przez zdającego sensów zawartych w tych tekstach, a następnie ustaleniu podobieństw i/lub różnic między nimi i przedstawieniu wniosków wynikających z zestawienia tych podobieństw/różnic. Zadaniem zdającego jest uzasadnienie postawionej tezy/hipotezy interpretacyjnej dotyczącej obu porównywanych utworów przez wskazanie rzeczowych argumentów pozwalających na jej uprawomocnienie.

Część argumentacyjna powinna zawierać ustalenia analityczne dotyczące na przykład:

- elementów sytuacji komunikacyjnych dostrzeżonych w utworach;
- kompozycji tekstów oraz ich funkcji;
- cech stylu wypowiedzi i użytych w nich środków językowych (zwłaszcza o charakterze artystycznym) oraz ich funkcji;
- dosłownych i niedosłownych znaczeń poszczególnych elementów utworów (w tym ich tytułów), zwłaszcza metaforycznych, alegorycznych i symbolicznych – w wypadku porównywania utworów lirycznych;
- przynależności gatunkowej tekstów;
- kreacji świata przedstawionego (w tym funkcji motywów literackich w przeczytanych tekstach);
- odwołań do kontekstów, ze szczególnym uwzględnieniem innych tekstów kultury.

Praca interpretacyjna winna zawierać wyprowadzone z tych ustaleń wnioski służące osiągnięciu głównego celu pracy, czyli zaprezentowaniu podobieństw/różnic w całościowych sensach utworów.

Zdający może zbudować wypowiedź w rozmaity sposób: w porządku linearnym prowadzącym od poszczególnych ustaleń analitycznych do wniosków natury ogólnej; w porządku linearnym prowadzącym od postawienia tezy/hipotezy, poprzez prezentację argumentów w postaci ustaleń szczegółowych po sformułowanie wniosku; w porządku nielinearnym – zgodnie z pojawiającymi się skojarzeniami, rozszerzającymi krąg ustaleń lub zawężającymi i pogłębiającymi je.

Interpretacja porównawcza dwóch tekstów literackich winna przybrać formę wypowiedzi argumentacyjnej. Ma ona służyć sprawdzeniu umiejętności zdającego z zakresu tworzenia wypowiedzi pisemnej zgodnie z podstawowymi regułami jej organizacji, zachowującej zasady spójności znaczeniowej i logicznej, posiadającej czytelną kompozycję, a także spójnej, stosownej i funkcjonalnej pod względem stylistycznym. Wypracowanie nie może liczyć mniej niż 300 słów.

Zdający, realizując tę formę wypowiedzi, ma wykazać się umiejętnościami opisanymi w podstawie programowej na poziomie wymagań szczegółowych w zakresie analizy i interpretacji tekstów kultury.

Przykładowe zadania na egzamin pisemny na poziomie rozszerzonym przedstawiono w *Informatorze* na stronach 61–73.

Ocenianie – egzamin pisemny na poziomie rozszerzonym

Oceny wypracowań dokonują egzaminatorzy okręgowej komisji egzaminacyjnej, przyznając punkty zgodnie z kryteriami oceny wypracowania.

Za wykonanie zadania egzaminacyjnego na poziomie rozszerzonym zdający może otrzymać maksymalnie 40 punktów.

Wypracowanie

W ocenie wypracowań z poziomu rozszerzonego za kryteria najważniejsze uznaje się:

- w przypadku wypowiedzi argumentacyjnej: określenie problemu podjętego w tekście i sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu,
- w przypadku interpretacji porównawczej: sformułowanie koncepcji porównywania utworów i uzasadnienie tezy interpretacyjnej.

Za kryteria wspomagające w obu formach gatunkowych uznaje się: poprawność rzeczową, zamysł kompozycyjny, spójność lokalną tekstu, styl tekstu, poprawność językową i poprawność zapisu.

Szczegółowe kryteria oceniania wypowiedzi w części pisemnej egzaminu maturalnego z języka litewskiego na poziomie rozszerzonym zostały przedstawione na kolejnych stronach.

Kryteria oceny wypowiedzi argumentacyjnej

A	Określenie problemu	B	Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu	C	Poprawność rzeczowa	D	Zamysł kompozycyjny	E	Spójność lokalna	F	Styl tekstu	G	Poprawność językowa	H	Poprawność zapisu
9	Określenie problemu zgodne z tekstem i pełne	9	Stanowisko adekwatne do tekstu i pełne	2	Brak błędów rzeczowych	6	Kompozycja funkcjonalna	2	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczące zaburzenia spójności	4	Styl stosowny	4	Brak błędów lub nieliczne błędy nierażące	4	Zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierażące
6	Określenie problemu zgodne z tekstem, ale niepełne	6	Stanowisko adekwatne do tekstu, ale niepełne			3	Zaburzenia funkcjonalności kompozycji	1	Znaczące zaburzenia spójności	2	Styl częściowo stosowny	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące
3	Określenie problemu częściowo zgodne z tekstem	3	Stanowisko częściowo adekwatne do tekstu			0	Jeden błąd lub więcej błędów rzeczowych	0	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące

UWAGA

Jeśli w kategorii A praca uzyska 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli w kategorii A praca uzyska 3 punkty, a w kategorii B – 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli praca składa się z mniej niż 300 słów, egzaminator przyznaje punkty tylko w kategoriach A, B i C.

Pojawienie się rzeczowego błędu kardynalnego dyskwalifikuje pracę – zdający otrzymuje 0 punktów.

Objaśnienia

A. Określenie problemu. Zdający powinien zrozumieć, jaki problem podejmuje autor w przedstawionym fragmencie tekstu, i sformułować ten problem. Określenie problemu jest oceniane ze względu na to, czy jest **zgodne z tekstem** i czy jest **pełne**.

- Określenie problemu uważa się za **pełne**, jeśli praca zawiera zarówno odtworzenie problemu (np. w postaci pytania), jak i jego interpretację, czyli umieszczenie tego problemu w odpowiednim kontekście. Interpretacja problemu powinna być uzasadniona (np. wagę problemu można uzasadnić jego historycznymi uwarunkowaniami lub współczesnymi implikacjami).
- Określenie problemu uważa się za **niepełne**, jeśli praca nie zawiera interpretacji trafnie rozpoznanego problemu.
- Określenie problemu uważa się za **częściowo zgodne** z tekstem, jeśli zdający nie w pełni rozpoznaje problem główny lub wydobywa z tekstu tylko problem drugorzędny.

B. Sformułowanie stanowiska zdającego wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu

Zdający powinien **omówić i ocenić rozwiązanie** zaproponowane przez autora w przedstawionym tekście. Sformułowanie stanowiska zdającego wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu jest oceniane ze względu na to, czy jest **adekwatne do tekstu** i czy jest **pełne**.

- Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu **częściowo adekwatne do tekstu** zniekształca rozwiązanie proponowane przez autora.
- Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu uważa się za **pełne**, gdy zawiera ono odtworzenie rozwiązania przyjętego przez autora tekstu oraz trafne odwołania do innych tekstów kultury uzasadniające stanowisko zdającego.
- Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu uważa się za **niepełne**, kiedy brak trafnego odwołania do innych tekstów kultury uzasadniających stanowisko zdającego.

C. Poprawność rzeczową ocenia się na podstawie liczby błędów rzeczowych. Pomyłki (np. w nazwach własnych lub datach) niewpływające na sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu uważa się za usterki, a nie błędy rzeczowe.

Błąd kardynalny to błąd rzeczowy świadczący o nieznamości: (1) tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający oraz (2) kontekstu interpretacyjnego przywołanego przez zdającego.

D. Zamysł kompozycyjny ocenia się ze względu na **funkcjonalność segmentacji i uporządkowania tekstu** zgodnie z gatunkiem wypowiedzi. Należy wziąć pod uwagę, czy w tekście zostały wyodrębnione – językowo i graficznie – części pracy i akapity niezbędne dla jasnego sformułowania stanowiska i uzasadniających go argumentów oraz czy wyodrębnione części i akapity są uporządkowane konsekwentnie (bez luk i zbędnych powtórzeń).

- Kompozycja jest **funkcjonalna**, jeśli podział tekstu na segmenty (części) i ich porządek (układ) są ściśle powiązane z porządkiem treści i realizowanymi w tekście funkcjami retorycznymi. Odejście od zasady trójdzielnej kompozycji nie jest błędem, jeśli segmentacja jest funkcjonalna.

Wagę zaburzenia funkcjonalności ocenia egzaminator na podstawie całości pracy (np. brak zakończenia w pracy, w której zdający jasno rozwija swoją myśl, uznaje się za niewielkie zaburzenie, natomiast brak rozdzielenia interpretacji problemu od interpretacji rozwiązania lub podważenie w zakończeniu wcześniejszych wywodów – za znaczne zaburzenie).

E. Spójność lokalną ocenia się na podstawie zgodności logicznej i gramatycznej między kolejnymi, znajdującymi się w bezpośrednim sąsiedztwie zdaniami w akapitach. Znaczne zaburzenia spójności wypowiedzi to np. akapity zbudowane z sekwencji zdań niepowiązanych ze sobą ani logicznie, ani gramatycznie (potok luźnych myśli, skojarzeń).

F. Styl tekstu napisanego przez zdającego ocenia się ze względu na **stosowność**.

Styl uznaje się za stosowny, jeśli zachowana jest zasada *decorum* (dobór środków językowych jest celowy i adekwatny do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi, sytuacji egzaminacyjnej, tematu i intencji wypowiedzi oraz odmiany pisanej języka). Dopuszcza się drobne, sporadyczne odstępstwa od stosowności.

Styl częściowo stosowny dotyczy wypowiedzi, w której zdający niefunkcjonalnie łączy różne style, nie kontroluje jednolitości stylu – np. w wypowiedzi pojawiają się wyrazy i konstrukcje z języka potocznego, nieoficjalnego, wtręty ze stylu urzędowego, nadmierna metaforyka.

Mieszanie różnych stylów wypowiedzi uznaje się za uzasadnione, jeśli jest funkcjonalne.

Styl jest niestosowny, jeśli wypowiedź zawiera np. wulgaryzmy lub ma charakter obraźliwy.

Styl wypracowania nie musi być zgodny z upodobaniami stylistycznymi egzaminatora.

G. Poprawność językową ocenia się ze względu na **liczbę** i **wagę** błędów składniowych, leksykalnych, słowotwórczych, frazeologicznych, fleksyjnych i stylistycznych.

Błąd stylistyczny to konstrukcja zgodna z normą językową, ale niewłaściwa w sytuacji, w której powstaje tekst, oraz nieodpowiednia dla stylu, w jakim tekst jest pisany, np. udziwniona metafora, niefunkcjonalny kolokwializm, wulgaryzm, nieuzasadnione powtórzenie leksykalne lub składniowe. Błędów logicznych nie uznaje się za błędy stylistyczne.

H. Poprawność zapisu ocenia się ze względu na **liczbę** błędów ortograficznych i interpunkcyjnych (szacowaną odpowiednio do objętości tekstu) oraz ich **wagę** (błędy rażące i nierażące). Za **błąd rażący** uznaje się błąd, który polega na naruszeniu ogólnej reguły ortograficznej lub interpunkcyjnej w zapisie słów lub fraz o wysokiej frekwencji.

Kryteria oceny interpretacji porównawczej

A	Koncepcja porównywania utworów	B	Uzasadnienie tezy interpretacyjnej	C	Poprawność rzeczowa	D	Zamysł kompozycyjny	E	Spójność lokalna	F	Styl tekstu	G	Poprawność językowa	H	Poprawność zapisu				
6	Koncepcja niesprzeczna z utworami i spójna	12	Uzasadnienie trafne, pogłębione	2	Brak błędów rzeczowych	6	Kompozycja funkcjonalna	2	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	4	Styl stosowny	4	Brak błędów lub nieliczne błędy nierażące	4	Zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierażące				
4	Koncepcja niesprzeczna z utworami i częściowo spójna	8	Uzasadnienie trafne, ale niepogłębione							2	Zaburzenia funkcjonalności kompozycji	1	Znaczne zaburzenia spójności	2	Styl częściowo stosowny	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące
2	Koncepcja częściowo sprzeczna z utworami	4	Uzasadnienie częściowo trafne							3	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące	0	Liczne błędy rażące
0	Koncepcja sprzeczna z utworami lub brak koncepcji	0	Brak trafnych argumentów uzasadniających interpretację porównawczą	0	Jeden błąd lub więcej błędów rzeczowych	0	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące	0	Liczne błędy rażące				

UWAGA

Jeśli w kategorii A praca uzyska 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli w kategorii A praca uzyska 2 punkty, a w kategorii B – 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli praca składa się z mniej niż 300 słów, egzaminator przyznaje punkty tylko w kategoriach A, B i C.

Pojawienie się rzeczowego błędu kardynalnego dyskwalifikuje pracę – zdający otrzymuje 0 punktów.

Objaśnienia

A. Koncepcja interpretacji porównawczej jest efektem poszukiwania przez zdającego sensów wynikających z zestawienia tekstów i wymaga ustalenia pewnych obszarów porównania, w których szuka się podobieństw i/lub różnic między utworami, a następnie wyciąga z tego wnioski. Koncepcja jest oceniana ze względu na to, czy jest **niesprzeczna z utworami** i czy jest **spójna**.

- Koncepcja jest **niesprzeczna z utworami**, jeśli znajduje potwierdzenia w obu tekstach, przy czym porównywane obszary są dla tekstów trafne i istotne, a nie drugorzędne.
Koncepcja jest **częściowo sprzeczna** z utworami, jeśli jedynie we fragmentach (lub fragmencie) znajduje potwierdzenie w tekstach lub porównywane obszary są dla tekstów drugorzędne.
Koncepcja jest **całkowicie sprzeczna** z utworami, jeśli nawet we fragmentach (lub fragmencie) nie znajduje potwierdzenia w tekstach.
- Koncepcja jest **spójna**, gdy wypowiedź w sposób wystarczający dla uzasadnienia tezy/hipotezy interpretacyjnej obejmuje i łączy w całość sensy obu utworów.
- Koncepcja jest **częściowo spójna**, gdy wypowiedź obejmuje i łączy sensy obu utworów, ale w sposób niewystarczający dla uzasadnienia tezy/hipotezy interpretacyjnej.
- Koncepcja jest **niespójna**, gdy wypowiedź obejmuje sensy każdego tekstu, ale ich nie łączy (tzn. wypowiedź składa się z dwóch niepowiązanych ze sobą interpretacji).
Brak koncepcji to brak wskazania zasady zestawienia utworów.

B. Uzasadnienie interpretacji jest oceniane ze względu na to, czy jest **trafne** i czy jest **pogłębione**.

- Uzasadnienie **trafne** zawiera wyłącznie **powiązane z tekstami argumenty na rzecz odczytania sensów wynikających z zestawienia utworów**. Argumenty muszą wynikać ze sfunkcjonalizowanej analizy, to znaczy wywodzić się z formy lub/i treści tekstów.
Uzasadnienie jest częściowo trafne, jeśli w pracy oprócz niepowiązanych z tekstami lub/i niewynikających ze sfunkcjonalizowanej analizy argumentów pojawi się przynajmniej jeden argument powiązany z tekstami i wynikający ze sfunkcjonalizowanej analizy.
- Uzasadnienie jest **pogłębione**, jeśli jest osadzone nie tylko w tekstach, ale także w potwierdzonych tekstami i przyjętą koncepcją porównywania utworów kontekstach (np. biograficznym, historycznoliterackim, filozoficznym, kulturowym). Zdający powinien choć częściowo rozwinąć przywołany kontekst, aby uzasadnić jego pojawienie się.
- Uzasadnienie jest **niepogłębione**, gdy wszystkie argumenty są sfunkcjonalizowane, ale zdający przywołał je tylko z tekstów albo tylko z kontekstów.

C. Poprawność rzeczową ocenia się na podstawie liczby błędów rzeczowych. Pomyłki (np. w nazwach własnych lub datach) niewpływające na koncepcję interpretacyjną uważa się za usterki, a nie błędy rzeczowe.

Błąd kardynalny to błąd rzeczowy świadczący o nieznajomości: (1) tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający oraz (2) kontekstu interpretacyjnego przywołanego przez zdającego.

D. Kompozycję ocenia się ze względu na **funkcjonalność segmentacji i uporządkowania tekstu** zgodnie z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi. Należy wziąć pod uwagę, czy w tekście zostały wyodrębnione – językowo i graficznie – części pracy i akapity niezbędne dla jasnego przedstawienia koncepcji interpretacyjnej i uzasadniających ją argumentów oraz czy wyodrębnione części i akapity są logicznie i konsekwentnie uporządkowane (bez luk i zbędnych powtórzeń).

Kompozycja jest **funkcjonalna**, jeśli podział tekstu na segmenty (części) i ich porządek (układ) są ściśle powiązane z porządkiem treści i realizowanymi w tekście funkcjami retorycznymi. Odejście od zasady trójdzielnej kompozycji nie jest błędem, jeśli segmentacja jest funkcjonalna.

E. Spójność lokalną ocenia się na podstawie zgodności logicznej i gramatycznej między kolejnymi, znajdującymi się w bezpośrednim sąsiedztwie zdaniami w akapitach. Znaczne zaburzenia spójności wypowiedzi to np. akapity zbudowane z sekwencji zdań niepowiązanych ze sobą ani logicznie, ani gramatycznie (potok luźnych myśli, skojarzeń).

F. Styl tekstu napisanego przez zdającego ocenia się ze względu na **stosowność**.

Styl uznaje się za stosowny, jeśli zachowana jest zasada *decorum* (dobór środków językowych jest celowy i adekwatny do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi, sytuacji egzaminacyjnej, tematu i intencji wypowiedzi oraz odmiany pisanej języka). Dopuszcza się drobne, sporadyczne odstępstwa od stosowności.

Styl częściowo stosowny dotyczy wypowiedzi, w której zdający niefunkcjonalnie łączy różne style, nie kontroluje jednolitości stylu – np. w wypowiedzi pojawiają się wyrazy i konstrukcje z języka potocznego, nieoficjalnego, wtręty ze stylu urzędowego, nadmierna metaforyka.

Mieszanie różnych stylów wypowiedzi uznaje się za uzasadnione, jeśli jest funkcjonalne.

Styl jest niestosowny, jeśli wypowiedź zawiera np. wulgaryzmy lub ma charakter obraźliwy. Styl wypracowania nie musi być zgodny z upodobaniami stylistycznymi egzaminatora.

G. Poprawność językową ocenia się ze względu na **liczbę** i **wagę** błędów składniowych, leksykalnych, słowotwórczych, frazeologicznych, fleksyjnych i stylistycznych.

Błąd stylistyczny to konstrukcja zgodna z normą językową, ale niewłaściwa w sytuacji, w której powstaje tekst, oraz nieodpowiednia dla stylu, w jakim tekst jest pisany, np. uduwioną metafora, niefunkcjonalny kolokwializm, wulgaryzm, nieuzasadnione powtórzenie leksykalne lub składniowe. Błędów logicznych nie uznaje się za błędy stylistyczne.

H. Poprawność zapisu ocenia się ze względu na **liczbę** błędów ortograficznych i interpunkcyjnych (szacowaną odpowiednio do objętości tekstu) oraz ich **wagę** (błędy rażące i nierażące). Za **błąd rażący** uznaje się błąd, który polega na naruszeniu ogólnej reguły ortograficznej lub interpunkcyjnej w zapisie słów lub fraz o wysokiej frekwencji.

1.6. LISTA LEKTUR

* – lektura obowiązkowa

Poziom podstawowy

1. Kristijonas Donelaitis *Metai. Pavasario linksmybės** (ištrauka iš poemos *Metai*)
2. Antanas Baranauskas *Anykščių šilelis**
3. Vincas Kudirka *Varpas**; *Laisvos valandos* (wybrane wiersze)
4. Maironis *Lietuva brangi**; *Pavasario balsai* (wybrane wiersze); *Jūratė ir Kastytis*
5. Žemaitė *Petras Karmelis**; *Marti*
6. Šatrijos Ragana *Irkos tragedija*
7. Jonas Biliūnas *Liūdna pasaka**; *Ubagas*
8. Antanas Vienuolis *Paskenduolė*
9. Vaižgantas *Dėdės ir dėdienės**
10. Vincas Krėvė *Skerdžius*; *Bedievis*; *Skirgaila**
11. Dalia Grinkevičiūtė *Lietuviai prie Laptevų jūros*
12. Antanas Miškinis *Pasimatymai su motina**
13. Bernardas Brazdžionis *Aš čia – gyva**; *Poezijos pilnatis* (wybrane wiersze)
14. Kazys Bradūnas *Svetimoji duona* (skyrius iš rinktinės *Prie vieno stalo*)
15. Vytautas Mačernis *Trečioji vizija**
16. Ieva Simonaitytė *Vilius Karalius**
17. Juozas Grušas *Herkus Mantas*
18. Justinas Marcinkevičius *Mindaugas**
19. Romualdas Granauskas *Gyvenimas po klevu*

Poziom rozszerzony

1. Vincas Kudirka *Lietuvos tilto atsiminimai*
2. Jonas Biliūnas *Vagis*
3. Antanas Vienuolis *Grižo*
4. Vaižgantas *Nebylys*
5. Vincas Krėvė *Raganis*
6. Vincas Mykolaitis-Putinas *Altorių šešėly*
7. Balys Sruoga *Dievų miškas*
8. Antanas Miškinis *Psalmės*
9. Vytautas Mačernis *Vizijos*
10. Albinas Žukauskas *Žvikeliai*
11. Justinas Marcinkevičius *Dienoraštis be datų*; Poezja (wybrane wiersze)
12. Marcelijus Martinaitis *Kukučio baladės*
13. Sigitas Parulskis *Trys sekundės dangaus*

Inne teksty kultury

1. Teksty z portalów internetowych: www.bernardinai.lt, www.lrytas.lt
2. Teksty z periodyków „Metai”; „Voruta”; „Aušra”
3. Jonas Puzinas, *Jotvingiai ir jų gentys* [w:] Terra Jatwezenorum: jotvingių krašto istorijos paveldo metraštis, T. 1, red. S. Birgelis, Punksas: „Aušra“ 2009, s. 7–17
4. Zigmąs Zinkevičius, *Jotvingiai ir jų kalba* [w:] Terra Jatwezenorum: Jotvingių krašto istorijos paveldo metraštis, T. 1, red. S. Birgelis, Punksas: „Aušra“ 2009, s. 18–33

Filmy, nagrania (do wyboru)

1. „Tadas Blinda” (reż. Balys Bratkauskas, 1973), „Tadas Blinda. Pradžia” (reż. Donatas Ulvydas, 2011)

2. „Knygnešys“ (reż. Jonas Trukanas, 2011)
3. „Vilius Karalius“ (reż. Vidmantas Bačiulis, 1988), „Nebylys“ (reż. Vidmantas Bačiulis, 1986), „Barbora Radvilaitė“ (reż. Vidmantas Bačiulis, 1982)
4. „Herkus Mantas“ (reż. Marijonas Giedrys, 1972)
5. „Dievų miškas“ (reż. Algimantas Puipa, 2005)
6. „Dainuojanti revoliucija“
7. „Atgimimo dainos“

Dzieła artystów malarzy, grafików, fotografików (do wyboru): Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, Stasys Eidrigevičius, Stasys Krasauskas, Antanas Žmuidzinavičius, Kazys Šimonis, Antanas Sutkus, Sigitas Birgelis, rzeźby z drewna artystów ludowych.

2.1.

Przykładowe zadania z języka litewskiego z rozwiązaniami. Część ustna

Zadania w *Informatorze* nie wyczerpują wszystkich typów zadań, które mogą wystąpić w arkuszu egzaminacyjnym. Nie ilustrują również wszystkich wymagań z zakresu języka litewskiego zawartych w podstawie programowej.

Zadanie 1.

Remdamasis pateiktomis nuotraukomis bei kitu kultūros tekstu, aptark Lenkijos lietuvių žiniasklaidos rūšis. Atkreipk dėmesį į jų pobūdį, tematiką ir reikšmę.

Wymagania ogólne

- I. *Rozumienie specyfiki swojego dziedzictwa narodowego lub etnicznego (wymaganie z III etapu kształcenia)*
- II. *Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z III etapu kształcenia)*
- III. *Tworzenie wypowiedzi w języku narodowym lub etnicznym (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)*

Wymagania szczegółowe

- 1.2. *Zdający dostrzega wzorce różnych postaw społecznych, narodowych, obywatelskich (wymaganie z III etapu kształcenia)*
- 1.3 *Zdający zna podstawowe fakty z życia mniejszości narodowej lub etnicznej oraz operuje słownictwem związanym z życiem mniejszości narodowej lub etnicznej w Polsce (wymaganie z III etapu kształcenia)*
- 3.1. *Zdający tworzy plan własnej wypowiedzi (wymaganie z III etapu kształcenia)*
- 2.9. *Zdający hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie (wymaganie z III etapu kształcenia)*
- 2.18. *Zdający odbiera komunikat przekazany za pomocą środków audiowizualnych – rozróżnia informacje przekazane werbalnie oraz zawarte w obrazie (wymaganie z III etapu kształcenia)*

3.1 Zdający tworzy dłuższy tekst mówiony zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.2. Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.3. Zdający przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykładowa realizacja zadania

Określenie problemu / Problemos formulavimas

Tautinėms mažumoms labai svarbu turėti savo žiniasklaidos priemonių, rengiamų jų kalba.

Teza / Tezė

Lenkijos lietuvių žiniasklaidos priemonės yra įvairaus pobūdžio – tai jų rengiami ir leidžiami žurnalai, knygos, internetinis puslapis. Lenkijos lietuvių tautinei mažumai skiriamos ir Balstogės radijo bei televizijos valandėlės.

Argumenty / Argumentai

1. Lenkijos lietuvių bendruomenė aktyviai veikia Punske, Seinų, Suvalkų apylinkėse bei Lenkijos miestuose, kuriuose gyvena lietuviai, pavyzdžiui, Gdanske, Gdynėje, Olštine, Varšuvoje ir kitur.

2. Taip plačiai po šali išsisklaidžiusiems bendruomenėms palaikyti ryšius, spręsti jiems rūpimus klausimus reikalinga vieta, kurioje jie galėtų apie tai parašyti. Šį vaidmenį atlieka Lenkijos lietuvių žiniasklaida.

3. Viena iš svarbiausių, meniškai pateiktų ir lengviausiai visiems prieinamų žiniasklaidos priemonių yra Punske lietuvių parengta ir nuolat atnaujinama internetinė svetainė „Lenkijos lietuviai“.

4. Šios svetainės lankytojai gali plačiai susipažinti su Punske, Seinų žemės iškiliausiais kultūros įvykiais, pažinti jos svarbias kultūrai ir istorijai vietas, iš šių žemių kilusius ir gimtinės grožį apdainuojančius ar kitaip vaizduojančius menininkus ir jų kūrinius.

5. Šioje internetinėje svetainėje susirasime ir kitokio – informacinio ir reklaminio pobūdžio duomenų: apie Punske ir Seinų krašto įstaigas, leidybos naujoves, mokyklas, bažnyčias, senąsias kapines, paminklus bei turistines įdomybes.

6. Tinklapyje „Lenkijos lietuviai“ rasime ir Pasaulio lietuvių bendruomenės, Lenkijos lietuvių bendruomenės, Lenkijos lietuvių jaunimo sąjungos, Švento Kazimiero draugijos bei kitų lietuvių organizacijų informacijos.

7. Lenkijos lietuviai turi savo leidyklą. Tai Punske „Aušros“ leidykla. Prie leidyklos veikia ir leidinių redakcija. Ši leidykla yra labai garsi, turi senas tradicijas ir didžiai nusipelnusi lietuviybės išsaugojimui. Jos leidybinis įdirbis yra labai didelis ir svarbus ne tik Lenkijos lietuviams, bet ir visai Lietuvai bei pasaulio lietuviams.

8. Leidykla leidžia knygas lietuvių kalba, meniškai parengtus albumus, vadovėlius ir žodynus Lenkijoje veikiančioms lietuviškoms mokykloms, organizuoja tarptautines mokslo konferencijas.

9. Garsiausia iš „Aušros“ leidyklos rengiamų konferencijų yra „Terra Jatwezenorum“, į kurią suvažiuoja mokslininkai iš viso pasaulio ir aptaria jotvingių ir jų buvusių žemių istorijos ir kalbos aspektus.

10. Labai svarbūs Lenkijos lietuviams yra periodiniai leidiniai – žurnalai: dukart per mėnesį leidžiama „Aušra“, ketvirtinis leidinys „Suvalkietis“, „Aušros“ priedai: vaikams skirtas mėnraštis „Aušrelė“ bei Lenkijos lietuvių jaunimo mėnesinis leidinys „Dėmesio“.

11. Šiuose leidiniuose Lenkijos lietuviai turi galimybę rašyti apie jiems rūpimas savo krašto, Lietuvos ir pasaulio problemas, skelbti savo prisiminimus, reklamuoti savo įmones, skelbti savo kūrybą.

12. Lenkijos lietuviams skirta Balstogės televizijos laida „Lietuvių panorama“ ir lietuviška radijo valandėlė.

Podsumowanie / Išvados

Kiekvienai tautinei mažumai svarbu turėti savo žiniasklaidą gimtąja kalba. Lenkijos lietuvių rengiamos ir jiems skirtos žiniasklaidos priemonės padeda jiems palaikyti ryšius tarp padalinių, esančių įvairiuose Lenkijos regionuose, taip pat su Lietuva ir Pasaulio lietuvių bendruomene, išsakyti savo opias problemas, pateikti žinių apie savo krašto grožį, jo kultūrą, įžymias vietas ir įžymius žmones.

Zadanie 2.

Kodėl lietuvių rašytojai kalbasi su Kristijono Donelaičio kultūriniu palikimu? Svarstyk remdamasis Antano Ramono apmąstymais ir kitu kultūros tekstu.

Virš didžiulių juodų šventoriaus medžių jau spindėjo žvaigždės, iš slėnio, virš kurio ryškėjo Paukščių Takas, kilo šaltis, stingdydamas nukritusius lapus. Dar švietė ilga raudona žaros juosta horizonte ir juodavo tolumoje Romintės giria. Ir atėjo rudens vakaro prieblandoje mintis, matyt, lydėjusi visą dieną: baltų žemė.

Baltų žemė po mirgančiomis rudens žvaigždėmis. Pastorius ėjo takeliu iš klebonijos – jo siluetą dar mačiau tamsoje – į bažnyčią. Pro tuos pačius medžius kilo į kalvą, palikęs apačioje dienos rūpesčius ir vargus. Ėjo galvodamas apie savo būrus, kurių gyvenimas sukosi sunkiai kaip ratas rudens purvynuose, galbūt dar galvojo apie paties rankų sodintą sodą, gal apie savo poemą. Prie šventoriaus vartelių sustojo ir atsisuko – taip pat juodavo Romintės giria, dar buvo matyti slėnis žvaigždžių ir žaros šviesoje. Jo akyse nyko tauta, spaudžiama didelės galybės, bet Pastorius atkakliai sodino sodą, rentė namą, guldė tobulas hegzometro eilutes paniekinta būrų kalba, nesivaikydamas pasaulio tuštybės ir madų.

Kas vakarą jis kilo į savo ramybės kalvą, kur, nutildęs savo sielos ūžesį, klausėsi širdies ausimi, ką jam kalba baltų žemė. Mačiau jį stovintį tamsoje ir žiūrintį į artėjančią naktį ir nedrįsau prakalbinti.

Sunkios, kaip ir pati vilko valanda, jos mintys, ir taip norisi turėti savo ramybės kalvą, norisi turėti kalvą visai baltų genčiai, į kurią jinai galėtų, kaip ir jos Pastorius, įkopti kas vakarą ir ramia siela pažiūrėti į savo dienos darbus. "Nes visų geriausia, – sakė vienas viduramžių vienuolis, – ramybė šiame skausmų kupiname pasaulyje." Kažkodėl man ta vienuolio minima ramybė primena tą nepalaužiamą medžių, laukiančių lietaus, ramybę. Ramybę, į kurią trupa kalavijo plienas.

Perbėgo medžiais vėjas, pranašaudamas, kad tuoj patekės saulė. Saulė visada pateka, visada išaušta diena, ir vilko valanda visada baigiasi.

Antanas Ramonas *Ramybės kalva*

<http://antologija.lt/text/antanas-ramonas-ramybes-kalva>

Wymagania ogólne

I. Rozumienie specyfiki swojego dziedzictwa narodowego lub etnicznego (wymaganie z III etapu kształcenia)

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z III etapu kształcenia)

III. Tworzenie wypowiedzi w języku narodowym lub etnicznym (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

1.2. Zdający dostrzega wzorce różnych postaw społecznych, narodowych, obywatelskich (wymaganie z III etapu kształcenia)

1.4. Zdający rozpoznaje intencje wypowiedzi (np. aprobatę, dezaprobatę, negację, ironię, prowokację) (wymaganie z III etapu kształcenia)

2.9. Zdający hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie (wymaganie z III etapu kształcenia)

2.10. Zdający odczytuje sens tekstu (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.1. Zdający tworzy plan własnej wypowiedzi (wymaganie z III etapu kształcenia)

3.1. Zdający tworzy dłuższy tekst mówiony zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.2. Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.3. Zdający przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykładowa realizacja zadania**Określenie problemu / Problemos formulavimas**

Kristijonas Donelaitis yra senosios lietuvių literatūros klasikas, padėjęs tvirtą lietuvių grožinės literatūros pamatą. Jo kūryba įkvėpė ne vieną lietuvių rašytoją, poetą ir kitus menininkus.

Teza / Tezė

Kristijonas Donelaitis – tai iškilus, ne tik Lietuvos, bet europinio masto Renesanso epochos poetas, jo kūriniai įrašyti į Europos literatūros šedevrų sąrašą. Donelaičio jautriai pajautos to laiko problemos, aprašytos poemoje „Metai“, opios ir šio laiko kūrėjams.

Argumenty / Argumentai

1. Kristijonas Donelaitis – tai temperamentingas ir jautrus poetas, gerbiantis paprastus kaimo žmones ir puoselėjantis lietuvių kalbą.

2. Donelaičio poemos „Metai“ antikinė eilėdara – hegzametras – tobulai pritaikyta lietuvių kalbai.

3. Donelaičio kūrinių eilėdara remiasi lietuvių kalbos dėsniais – ilgųjų ir trumpųjų skiemenų kaitaliojimusi, kaip senosiose lotynų ir graikų kalbose. Tuo pačiu atskleidė lietuvių kalbos savitumą ir archajiškumą.

4. Lietuvos gamtos, jos žmonių – paprastų būrų vaizdavimo būdas Kristijono Donelaičio poemoje „Metai“ remiasi giliu lietuvių tradicinės kultūros pajautimu ir supratimu.

5. K. Donelaičio poemoje „Metai“ vaizduojami lietuviai būrai; jų buitį, papročiai, tikėjimas vaizdingai atskleidžiami per žmogaus ir gamtos paralelę.

6. Šios temos yra labai svarbios lietuvių kultūrai ir liečiamos daugelio lietuvių rašytojų ir poetų kūrinuose.

7. Šiuolaikiniai rašytojai semiasi iš Donelaičio dvasinės tvirtybės, ramybės, tos ramybės, į kurią, kaip rašo teksto autorius, „trupa kalavijo plienas“.

8. Apie K. Donelaitį sukurta daug reikšmingų literatūros ir meno kūrinių, pvz., J. Marcinkevičiaus, K. Bradūno, S. Šaltenio, E. Mieželaičio, A. Drilingos literatūriniai darbai, kompozitoriaus A. Bražinsko opera „Kristijonas“.

Podsumowanie / Išvados

Kristijonas Donelaitis – tai vienas originaliausių Renesanso epochos rašytojų. Jo žymiausias poemos „Metai“ literatūrinė forma, gilus lietuvių tradicinės kultūros pajautimas ir perteikimas, vidinė ramybė, orumas ir linksmybė kaip pasipriešinimas visoms, teksto autoriaus žodžiais tariant, „pasaulio tuštybėms ir madoms“, įkvepia ir šiuolaikinius kūrėjus.

Zadanie 3.

Ar žmogus gali gyventi be gamtos? Išreikšk savo nuomonę remdamasis pateikta ištrauka bei kitu kultūros tekstu.

Miškan, būdavo, eini – tai net akį veria;
 Vat teip linksmina dūšią, ažu širdies tveria,
 Kad net, širdžiai apsalus, ne kartą dūmojai:
 Ar miške aš čia stoviu, ar danguj, ar rojuj?!
 Kur tik žiūri, vis gražu: žalia, liekna, gryna!
 Kur tik uostai, vis miela: giria nosį trina!
 Kur tik klausai, vis linksma: šlama, ūžia, siaudžia!
 Ką tik jauti, vis ramu: širdį glosto, griaudžia! <...>

Ai siaudžia gražiai miškas, netil kvėpia gardžiai,
 Siaudžia, ūžia ir skamba linksmai, dailiai, skardžiai.
 Vidunaktyj teip tyku, – kad girdi, kaip jaunas
 Lapas arba žiedelis ant šakelių kraunas;
 Girdi, kaip šakom šnibžda medžių kalba šventa,
 Kaip žvaigždėlės plevena, gaili rasa krinta.
 Dėl to ir širdyj visos pajautos nutilsta,
 Ramum tykumu malda dūšia dangun kilsta.
 Ė kai jau dienai brėkštant rytai šviesa tvinksta,
 Rasos pilnos žolynų žemyn galvos linksta,
 Tada šilas nubunda, visa yra tyla,
 Prasideda pamažu šventa dienos byla...

A. Baranauskas, *Anykščių šilelis* (ištraukos), *Literatūros vadovėlis 9 kl.*, Vilnius: Baltos lankos, 2005, p. 184, 186.

Wymagania ogólne

- I. *Rozumienie specyfiki swojego dziedzictwa narodowego lub etnicznego* (wymaganie z III etapu kształcenia)
- II. *Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- III. *Tworzenie wypowiedzi w języku narodowym lub etnicznym* (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)
- IV. *Analiza i interpretacja tekstów kultury* (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

- 1.1. *Zdający zna utwory literackie i inne teksty kultury ważne dla poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej* (wymaganie z III etapu kształcenia)
- 2.10. *Zdający odczytuje sens tekstu* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- 3.1. *Zdający tworzy plan własnej wypowiedzi* (wymaganie z III etapu kształcenia)

3.1. Zdający tworzy dłuższy tekst mówiony zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.2. Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.3. Zdający przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.7. Zdający określa problematykę utworu (wymaganie z III etapu kształcenia)

4.5. Zdający rozpoznaje treści symboliczne utworu (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykładowa realizacja zadania

Określenie problemu / Problemos formulavimas

Gamtos ir žmogaus santykis yra viena iš pagrindinių problemų, liečiamų lietuvių literatūros ir meno kūrinuose.

Teza / Tezė

Pagal lietuvių tradicinės kultūros sampratą gamta visais laikais buvo svarbi žmogui. Ji buvo ne tik maitintoja, bet ir ramybės šaltinis, tikrosios harmonijos pavyzdys.

Argumenty / Argumentai

1. Pateikiamame tekste, Antano Baranausko poemos „Anykščių šilelis“ ištraukoje apdainuojamas Lietuvos gamtos grožis.

2. Tai vienas gražiausių šios poemos fragmentų, kuriame poetas labai jautriai apdainuoja numylėtą mišką – Anykščių šilėlį.

3. Autorius jaučia miško grožį visais jausmais: jis jį mato, girdi, jaučia jo kvapą. Jo širdis džiaugiasi.

4. Autorius pajunta pačius subtiliausius gamtos pasikeitimus: jis girdi, „kaip jaunas lapas arba žiedelis ant šakelių kraunas“.

5. Miškas – tai vieta, kur vyksta stebuklinga šventa gamtos misterija, „prasideda pamažu šventa dienos byla“.

6. Toks gilus ir jautrus gamtos pajautimas būdingas lietuvių pasaulėjautai.

7. Šis gamtos ir žmogaus artumas, tarpusavio priklausymas apdainuojamas visoje poemoje. Baranauskas parodo, kad gamta teikia žmogui džiaugsmo, ramybės, gydo dvasios ir kūno žaizdas.

8. Glaudus žmogaus ir gamtos ryšys vaizduojamas ir kituose lietuvių rašytojų ir poetų kūrinuose, pavyzdžiui, Vinco Krėvės, Antano Vienuolio apsakymuose ir apysakose, Sigito Gedos, Justino Marcinkevičiaus, Albino Žukausko ir daugelio kitų.

9. Paslaptingas gamtos grožis yra ir viena iš svarbių garsaus lietuvių dailininko ir kompozitoriaus Mikalajaus Konstantino Čiurlionio kūrinių temų.

10. Čia verta paminėti jo simfonines poemas „Miškas“, „Jūra“, jo paveikslų ciklus, pvz. „Žiema“, „Pavasaris“, „Vasara“ arba „Raigardas“, kuriuose Lietuvos gamta vaizduojama labai iškilmingai.

11. Vinco Krėvės apsakymo „Skerdžius“ pagrindinis veikėjas Lapinas yra tikras Lietuvos gamtos vaikas. Lapino pasaulėjauta yra labai savita.

12. Jis yra glaudžiai susijęs su gamta, ją myli ir labai brangina. Ypatingai brangus ir svarbus jam yra miškas. Skerdžius laikosi senovės tikėjimo, pagal kurį medis yra šventas.

Podsumowanie / Išvados

Nuo amžių lietuvių ir gamtos gyvenimai persipynę globos ir meilės saitais. Be jos žmogus negalėtų visaverčiai išgyventi. Gamtoje žmogus semiasi dvasinių ir fizinių jėgų, joje randa ramybę. Todėl gamta taip dažnai vaizduojama lietuvių menininkų kūrinuose.

2.2.

Przykładowe zadania z języka litewskiego z rozwiązaniami.
Część pisemna na poziomie podstawowym

2.2.1. Testy

Tekst do zadań 1–4

Folkloro tendencijos moderniajame S. Gedos eilėraštyje

S. Geda – pats novatoriškiausias lietuvių vaikų poetas. 1970 m. pasirodžiusi pirmoji jo eilėraščių vaikams knyga *Užmigę žirgeliai* žymi naujos stilistinės sistemos pradžią. S. Geda išvedė vaikų eilėraštį iš vaikiškų realiųjų kupinos tikrovės į idealią simbolių sritį, atitraukė nuo buitinės problematikos ir atgrėžė į būtiškąją, atvertė iki tol vaikų rašytojų neliestus praeities kultūrų klotus, įtvirtino asociatyviojo¹ mąstymo principus.

Pastebėta, kad poetinė liaudies kūryba ir mažamečių vaikų eiliavimai ekspromtu yra artimos prigimties kūrybos sritys. Esminės sutampančios šių sričių ypatybės – improvizacinis kūrybos pobūdis ir muzikalumas – būdingos ir S. Gedos vaikų eilėraščiams. Šie eilėraščiai primena improvizuotas daineles ir, regis, skirti ne deklamuoti, o dainuoti. Neatsitiktinai net kelis vaikų eilėraščių rinkinius poetas yra pavadinęs dainomis.

Į vaiką nukreiptame empiriniame² *Užmigusių žirgelių* lygmenyje akivaizdus liaudies dainų stilistikos imitavimas. Tačiau liaudies dainomis S. Geda siekia naudotis ir kaip kelrodžiais, vedančiais į mitą, mat liaudies dainos mitinio mąstymo formą gali išlaikyti ir praradusios to mąstymo turinį. Paimtus iš liaudies dainų archajinius poetinės kalbos organizavimo principus S. Geda pajungia alogizmams kurti. Taip tautos atmintyje išsaugotoms senosioms mąstymo formoms poetas neva grąžina prarastą turinį. Iš liaudies dainų jis perima fragmentinio komponavimo principą. Juo remdamasis, poetas žarstyte žarsto paslaptingos prasmės liaudies dainų vizijas. Antrasis archajiškas poetinės kalbos organizavimo principas, pastebimas *Užmigusių žirgeliuose*, yra aliteracinis³ eiliavimas. Kaip spėja folkloristai, jis galėjęs būti plačiai taikomas baltų tautosakoje. Šį principą S. Geda taip pat pasitelkia kurdamas keistąjį mitinį pasaulį. Labiausiai šokiruojantys S. Gedos alogizmus žodžiai paprastai būna tobulai pritaikyti prie garsinės kūrinio formos.

Knyga *Mėlynas autobusiukas* (1980) žymi S. Gedos ryšio su tautosaka posūkį. Ankstesnėse savo vaikų knygose poetas skaitytojo dėmesį kreipė į išorės pasaulį. *Mėlyname autobusiuke* dėmesio centre atsiranda poeto „aš“. Nauja tai, kad šioje knygoje kuriamas lyrinio subjekto – suaugusio žmogaus – paveikslas. Tačiau tokio suaugusio žmogaus, kuris mintimis nuolat grįžta į vaikystę ir jos išgyvenimuose ieško intuityviai⁴ suvoktų amžinųjų tiesų. *Mėlyno autobusiuko* lyrinis subjektas moka užkrėsti skaitytoją savo stebėjimusi pačiais paprasčiausiais dalykais. Keista, netikėta, paradoksalu tai, kad žavimasi ne kokiais išskirtiniais, įspūdingais, o priešingai – kasdieniais, kartais net perdėm proziškais, banaliais daiktais, tarkim, bulvės žiedu ar kopūsto galva. Tokios poeto nuostatos ištakos – tautosakoje. Tylieji, paniekintieji folklore iškeliami virš garsiųjų, stipriųjų. Ir trečiasis brolis kvailys, ir suvargusi pastumdėlė našlaitė galiausiai pranoksta visus kitus. Tokia tautosakinio teisingumo logika. Pagrindinis būdas, priverčiantis pastebėti pilkuosius, paprastuosius, – jų išaukštinimas. Žavėdamasis kukliaisiais gamtos kūriniais, S. Geda elgiasi analogiškai – aukština tai, kam dažniausiai esame abejingi. Tad S. Gedos kūrinis, grįstus vaikystės atsiminimais, su folkloru sieja humanistinę teisingumo sampratą ir pats bendriausias jos raiškos būdas.

Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė: *Vaikų literatūros informacijos svetainė*
Rubinaitis

¹ Asociatyvus – tarpusavyje priklausomas, susisiejantis.

² Empirinis – paremtas patyrimu.

³ Aliteracija – tuos pačius priebalsius turinčių žodžių vartojimas.

⁴ Intuityvus – kuris remiasi intuicija.

1 užduotis (0–1)

Kuo remdamasi teksto autorė teigia, kad S. Gedos eilėraščiai skirti ne deklamuoti, o dainuoti?

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

I. Rozumienie specyfiki swojego dziedzictwa narodowego lub etnicznego (wymaganie z IV etapu kształcenia)

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

IV. Analiza i interpretacja tekstów kultury (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

1.1. Zdający zna utwory literackie i inne teksty kultury ważne dla poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej (wymaganie z IV etapu kształcenia)

2.10. Zdający odczytuje sens grupy zdań (wymaganie z IV etapu kształcenia)

2.9. Zdający hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie (wymaganie z III etapu kształcenia)

2.12. Zdający odczytuje sens tekstu publicystycznego uwzględniając zawarte w nim informacje zarówno jawne jak i ukryte (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.1. Zdający posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu historii literatury, teorii literatury i nauki o języku oraz terminami i pojęciami z zakresu innych dyscyplin (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

Improvizacinis kūrybos pobūdis, muzikalumas, eilėraščiai primena improvizacines daineles.

Schemat punktowania

Už tekstą atitinkančius teiginius skiriamas 1 taškas.

2 užduotis (0–1)

Kokie poetinės kalbos organizavimo principai sieja S. Gedos eilėraščių ir liaudies dainų kalbą? Nurodykite du principus.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

I. Rozumienie specyfiki swojego dziedzictwa narodowego lub etnicznego (wymaganie z IV etapu kształcenia)

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

IV. Analiza i interpretacja tekstów kultury (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

1.1. Zdający zna utwory literackie i inne teksty kultury ważne dla poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej (wymaganie z IV etapu kształcenia)

1.4. Zdający rozpoznaje tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej (wymaganie z IV etapu kształcenia)

2.9. Zdający wskazuje charakterystyczne cechy stylu danego tekstu, nazywa zastosowane w nim środki językowe i określa ich funkcje w tekście (wymaganie z IV etapu kształcenia)

2.11. Zdający dokonuje logicznego streszczenia tekstu argumentacyjnego (wyróżniając kluczowe pojęcia, twierdzenia i sposób ich uzasadnienia) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.1. Zdający posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu historii literatury, teorii literatury i nauki o języku oraz terminami i pojęciami z zakresu innych dyscyplin (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.6. Zdający wskazuje zastosowane w utworze językowe środki artystycznego wyrazu oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu i określa ich funkcje (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

S. Gedos eilėraščiu ir liaudies dainų kalbą sieja archajiniai poetinės kalbos organizavimo principai – fragmentinio komponavimo ir aliteracinio eiliavimo principai.

Schemat punktowania

Už du teisingai nurodytus principus skiriamas 1 taškas.

3 užduotis (0–1)

Knygoje „Mėlynas autobusiukas“ kuriamas lyrinio subjekto – suaugusio žmogaus paveikslas. Remdamiesi tekstu apibūdinkite šį žmogų.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

III. Tworzenie wypowiedzi (wymaganie IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.10. Zdający odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań uporządkowanych w akapicie), potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.6. Zdający wykonuje różne działania na tekście cudzym (streszcza i parafrazuje) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

Šis žmogus mintimis nuolat grįžta į vaikystę ir jos išgyvenimuose ieško intuityviai suvoktą tiesą.

Schemat punktowania

Už užduotyje suformuluoto lyrinio subjekto apibūdinimą remiantis tekstu skiriamas 1 taškas.

4 užduotis (0–3)

Autorė tekste naudoja įvairius minčių perteikimo būdus. Raskite ir išrašykite po sakinį ar fragmentą, kuriuose:

- informuojama
- aiškinama
- daroma išvada

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.10. Zdający odczytuje sens grupy zdań (wymaganie z IV etapu kształcenia)

2.9. Zdający hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie (wymaganie z III etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

Informuojama – pvz., *S. Geda – pats novatoriškiausias lietuvių vaikų poetas.*

Aiškinama – pvz., *Esminės sutampančios šių sričių ypatybės – improvizacinis kūrybos pobūdis ir muzikalumas...*

Daroma išvada – *Tad S. Gedos kūrinys, grįstus vaikystės atsiminimais, su folkloru sieja humanistinę teisingumo sampratą...*

Schemat punktowania

Už kiekvieną teisingą atsakymą skiriama po 1 tašką.

Tekst do zadań 5–8***Internetinis folkloras***

Folkloras – tradicinės ir agrarinės visuomenės atributas. Bent taip teigia dauguma folkloristų. Juk folkloras – pasakos, dainos, minklės, anekdotai ir visokie kitokie panašūs pasakojimai – perduodami iš lūpų į lūpas. Folkloras gyvas tol, kol gyvuoja bendruomenė, kol yra kam papasakoti ir yra kam išklaudyti. Kai tradicinę visuomenę keitė moderni, folkloras pradėjo nykti. Niekas niekam nepasakojo pasakų, niekas nedainavo dainų. Tiesiog modernioje visuomenėje to nereikėjo. Folkloro vietą užėmė laikraščiai, knygos, radijas, o vėliau ir televizija. Anksčiau tradicinėje visuomenėje žmogus pats sau turėjo padainuoti, jei norėjo pasilinksinti, o dabar užtenka įsijungti radiją arba CD grotuvą. Jau nebereikia prisiminti gausybės dainų, pasakų – visa tai, o ir dar daugiau, pateikia žmogui vadinamosios masinės komunikacijos priemonės. Buvo teigiama, kad anksčiau žmogus pats buvo aktyvus kultūros kūrėjas (juk ne tik išmokdavo dainas, bet jas ir šiek tiek pagražindavo, pridėdavo savo posmelį), o dabar jis tampa pasyvus vartotojas.

Taip iš tiesų buvo, kol neatsirado internetas. Internetas vėl atgaivina folklorą. Juk kaip kitaip pavadinti įvairias juokingas (ar pamokančias) istorijas, šmaikščius eilėraštkus, anekdotus? Jie – kaip ir „tradicinio“ folkloro pavyzdžiai – neturi autorystės. Nors kartais galima atsekti, kad vieną ar kitą internetu siuntinėjamą istoriją parašė žinomas rašytojas, tačiau daugeliu atvejų autorystės niekada nepavyks nustatyti. Juk daugeliu atvejų šmaikščių

istorijų autoriai yra – kaip ir „tradicinio“ folkloro atveju – nežinomi autoriai. Internetinis folkloras gyvas tik tol, kol yra siuntinėjamas iš vienos pašto dėžutės į kitą. Kitaip tariant, jis negali egzistuoti be virtualios bendruomenės. Šis bruožas dar labiau priartina prie „tradicinio“ folkloro – juk jis gyvuoja tol, kol egzistuoja bendruomenė, kuri iš kartos į kartą perduoda savo pasakojimus, dainas ir juokus. Kaip ir „tradicinio“ folkloro, taip ir internetinio folkloro likimas priklauso nuo tų, kurie jį perduoda. Taigi su internetiniu folkloru mes tampame jau ne vien tik pasyvūs masinės kultūros vartotojai, bet ir jos kūrėjai bei aktyvūs palaikytojai (bent jau iš dalies ir bent tuo, kad gautus juokelius persiunčiame savo draugams).

„Tradicinis“ folkloras – tai žodinė kūryba, o internetinis folkloras nebūtinai turi būti pasakojimai, užrašyti į el. pašto laiškelius. Tai gali būti piešiniai, trumpi vaizdo klipai. Taigi informacinėje visuomenėje pagal folkloro dėsnius funkcionuoti gali ne tik žodis, bet ir vizualinis menas. Tai naujos galimybės. Beje, šias naujas galimybes ryškiausiai išnaudoja didžiosios firmos, kurdamos savo prekinis ženklus ir bandydamos mus prie jų pririšti. Atkreipkite dėmesį, juk beveik absoliuti dauguma linksmų vaizdo filmukų, kuriuos gauname, yra pagaminti kokios nors garsios firmos. Ir jo gale reklamuojamas jos gaminys. Rinkodaros specialistai puikiai žino tinklažmogių pomėgį siuntinėti ir gauti tokius filmukus. Tai nori ir išnaudoti – pagamina tokius filmukus ir siekia, kad jie būtų platinami internetu. Taip mes patys, gal net nepastebėdami, tampame reklamos nešėjai.

Virginijus Savukynas: <http://www.balsas.lt/naujiena/279770/virginijus-savukynas-internetinis-folkloras/2>

5 užduotis (0–3)

Suformuluokite tris svarbiausias šiame tekste keliamas problemas.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. *Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.10. *Zdający odczytuje sens tekstu* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

2.11. *Zdający dokonuje logicznego streszczenia tekstu argumentacyjnego (wyróżniając kluczowe pojęcia, twierdzenia i sposób ich uzasadnienia)* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

- Folkloras pradėjo nykti, kai tradicinę visuomenę pakeitė moderni.
- Internetas atgaivina folklorą.
- Internetinis folkloras tarnauja rinkodarai.

Schemat punktowania

Už kiekvieną teisingai suformuluotą problemą skiriama po 1 tašką.

6 užduotis (0–1)

Kokia internetinio folkloro ypatybė yra nauja ir nebūdinga tautosakai?

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.10. Zdający odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia, zdań, grup zdań uporządkowanych w akapicie), potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

Internetinis folkloras nebūtinai turi būti tik pasakojimai, bet ir piešiniai bei trumpi vaizdo klipai.

Schemat punktowania

Už teksto turinį atitinkantį atsakymą skiriamas 1 taškas.

7 užduotis (0–2)

Paaiškinkite, kaip suprantate žodį *tautosaka*. Koks jo struktūrinės ir leksinės reikšmės santykis?

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

IV. Analiza i interpretacja tekstów kultury (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

4.1. Zdający posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu historii literatury, teorii literatury i nauki o języku oraz terminami i pojęciami z zakresu innych dyscyplin (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tautosaka – žodžio menas, kūryba, sklindanti iš lūpų į lūpas; tautosaka – sudurtinis žodis, sudarytas iš žodžių tauta + sako. Tautosaka – tai, ką sako tauta.

Schemat punktowania

Už taisyklingą sąvokos paaiškinimą skiriamas 1 taškas.

Už taisyklingą sandaros paaiškinimą skiriamas 1 taškas.

8 užduotis (0–1)

Pažymėkite teisingą teiginį.

- abu tekstus galima priskirti literatūros kritikai,
- abiejuose tekstuose gvildenama tautosakos tema,
- antras tekstas parašytas pietų aukštaičių tarme,
- abiejuose tekstuose nagrinėjamos žiniasklaidai svarbios problemos.

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.10. Zdający odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Poprawna odpowiedź

Atsakymas „b“ – abiejuose tekstuose gvildenama tautosakos tema.

Schemat punktowania

Už teisingą atsakymą skiriamas 1 taškas.

Tekst do zadań 1–3

Antanas Vienuolis: Lėtas sakiny su rugiais ir gailėsčiu

Saulė vos tebetekėjo iš už tamsaus kaip naktis šilo, ir gaili rasa didelėmis ašaromis sužibo ant palinkusių rugių ir rasakilių.

A. Vienuolio sakiny dažnai turi ypatingą gražumą, kylantį iš gailėsčio ar gailumo. Lyg pro ašaras žiūrėtum į gražų paveikslą – pasirodantį ir akyse nykstantį. Tarsi gailėtum gražaus, nykstančio, praeinančio.

Gailumas šiame sakinyje lyg pasakytas žodžiu: „gaili rasa“. Kas iš mūsų bežino, kokia rasa yra gaili? Kas yra – gaili rasa? Gailinti, gailėstinga? Ne taip. Arba ne visai taip. [...] *Gailuma* yra ir didelė šalta rasa, ir gailėsysis. *Gailus* ir gailėstį reiškia, ir kartumą, aštrumą. Gailios ašaros – karčios ašaros. Tautosakoj – ir *gaili rasa*, ir *gailus rytelis*. A. Vienuolio „gaili rasa“ yra pirmiausia ir *didelė, šalta*. Bet ji sujungta su „didelėmis ašaromis“, tad gailėsčio, gailumo išpūdis išlaikytas. Sunkumas, gailumas ima skleistis nuo pat sakinio pradžios: saulė vos pasirodo iš už tamsaus kaip naktis šilo, šviesa vos prasisunkia pro tamsą... kažkas kliudo, sunkina, stabdo. Ir sakiny yra lėtas, prasismelkiantis.

Apie ką kalbama šiuo sakiniu? Iš ko atsiranda jo pasakomasis turinys? Pasakomasis, perteikiamasis šio sakinio turinys yra gamtinis, iš gamtos. Iš vasaros gamtos – dar prieš rugiapjūtę. [...] Taip, šis sakiny iš „Paskenduolės“, žinomiausio A. Vienuolio kūrinio. Svarbiausi, kūrinį atpažinti leidžiantys atributai yra būtent *rugiai* ir *gailėsčio, gailumo* jausena. Vos tekančią saulę ir rasos ašaras ant palinkusių rugių ir rasakilių mato į bažnyčią einanti Veronika. „Ar padarei gi gailėstį?“ – šis tetulės Juozaponienės klausimas – priekaištas jai giliai į širdį įstrigęs. Gailėstis čia reikštų atgailą. [...]

Rugiai „Paskenduolėje“ nuolat minimi. Ir ne tik „Paskenduolėje“. Lietuvių literatūros klasikoje, kur pasirodo specifiškai moteriškas likimas, pasirodo ir rugiai. Giliausiame lietuvių kultūros podirvyje moteris stipriai surišta su žeme, su rugiais, ypatingai sunkius gamtos išbandymus pakeliančiu augalu.

V. Daujotytė *Trys sakiniai*. Kaunas: Šviesa, 1997, p. 58–59.

1 užduotis (0–1)

Su kokiomis metaforomis V. Daujotytė sieja A. Vienuolio dažnai vartojamą frazę *gaili rasa*? Nurodykite bent vieną.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

I. Rozumienie specyfiki swojego dziedzictwa narodowego lub etnicznego (wymaganie z IV etapu kształcenia)

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

IV. Analiza i interpretacja tekstów kultury (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

1.1. Zdający zna utwory literackie i inne teksty kultury ważne dla poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej (wymaganie z IV etapu kształcenia)

2.10. Zdający odczytuje sens grupy zdań (wymaganie z IV etapu kształcenia)

2.9. Zdający hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie (wymaganie z III etapu kształcenia)

2.9. Zdający wskazuje charakterystyczne cechy stylu danego tekstu, nazywa zastosowane w nim środki językowe i określa ich funkcje w tekście (wymaganie z IV etapu kształcenia)

2.12. Zdający odczytuje sens tekstu publicystycznego uwzględniając zawarte w nim informacje zarówno jawne jak i ukryte (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.1. Zdający posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu historii literatury, teorii literatury i nauki o języku oraz terminami i pojęciami z zakresu innych dyscyplin (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.6. Zdający wskazuje zastosowane w utworze językowe środki artystycznego wyrazu oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu i określa ich funkcje (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

Didelės ašaros

Schemat punktowania

Už bent vieną tekste pavartotą metaforą skiriamas 1 taškas.

2 užduotis (0–1)

Kodėl cituojamojo A. Vienuolio apsakymo „Paskenduolė“ sakinio turinys susijęs su rugiais?

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. *Rozumienie specyfiki swojego dziedzictwa narodowego lub etnicznego* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- II. *Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- IV. *Analiza i interpretacja tekstów kultury* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

- 1.1. *Zdający zna utwory literackie i inne teksty kultury ważne dla poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- 1.4. *Zdający rozpoznaje tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- 2.9. *Zdający wskazuje charakterystyczne cechy stylu danego tekstu, nazywa zastosowane w nim środki językowe i określa ich funkcje w tekście* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- 2.11. *Zdający dokonuje logicznego streszczenia tekstu argumentacyjnego (wyróżniając kluczowe pojęcia, twierdzenia i sposób ich uzasadnienia)* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- 4.1. *Zdający posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu historii literatury, teorii literatury i nauki o języku oraz terminami i pojęciami z zakresu innych dyscyplin* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- 4.6. *Zdający wskazuje zastosowane w utworze językowe środki artystycznego wyrazu oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu i określa ich funkcje* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

Rugiai yra vienas iš apsakymo „Paskenduolė“ svarbiausių atributų. Šis simbolis pasirodo daugelyje lietuvių literatūros kūrinių, kuriuose vaizduojami moters išgyvenimai, jos likimas.

Schemat punktowania

Už teisingai suformuluotą atsakymą skiriamas 1 taškas.

3 užduotis (0–3)

Raskite tekste tris daiktavardžius, bendrašaknius su žodžiu *gailus*.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- II. *Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- IV. *Analiza i interpretacja tekstów kultury* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

- 2.12. *Zdający odczytuje sens tekstu publicystycznego, uwzględniając zawarte w nim informacje zarówno jawne jak i ukryte* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- 4.1. *Zdający posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu historii literatury, teorii literatury i nauki o języku oraz terminami i pojęciami z zakresu innych dyscyplin* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Poprawna odpowiedź

Pavyzdžiui:

1. *gailestis*
2. *gailumas*
3. *gailuma*

Schemat punktowania

Už kiekvieną teisingai pateiktą daiktavardį skiriama po 1 tašką.

Tekst do zadań 4–6***Kaunas***

Antras pagal didumą Respublikos miestas Kaunas drauge yra ir vienas seniausių Lietuvoje. Esama nuomonės, kad pirmą kartą jį paminėjo arabų geografas al Idrisijus 1140 m. Šio keliautojo raštuose spėjamas Kauno vardas rašomas įvairiai – *Qaynu*, *Qanys*, *Kabnu*. Jeigu tai tiesa, tuomet Kauno vardas istorijos dokumentuose būtų paminėtas 183 metais anksčiau už Vilnių (1323 m.). Tačiau dėl šio arabų keliautojo raštuose aptinkamo neva Kauno vardo kyla įvairių abejonių, todėl kol kas tai laikytina tik neįrodyta prielaida.

Dėl vardo *Kaunas* kilmės pareikšta įvairių nuomonių. Dar 1925 m. A. Senas išskėlė mintį, kad miesto vardas gali būti kilęs iš asmenvardžio (dabar pavardės) *Kaunas*. Šią nuomonę palaikė P. Skardžius, P. Jonikas ir kt. Tačiau greit radosi ir šios hipotezės priešininkų. Vienas jų – tai vokiečių kalbininkas G. Študerus. Jis įrodinėjo, jog Kauno pirminė reikšmė buvo „gilus, žemas“. Šaknis *kaun-*, jo nuomone, kilusi iš indoeuropiečių **kau-* „gilus, žemas“. Kadangi visiems žinoma, jog Kaunas įsikūręs žemumoje, slėnyje, tai daug kam ši G. Študeraus etimologija pasirodė labai viliojanti.

Tačiau šiuo metu vis labiau linkstama manyti, kas *Kaunas* yra asmenvardinis vietovardis, kilęs iš seno lietuviško vardo, vėliau pavardės, *Kaunas*. Pavardę *Kaunas* Lietuvoje turi per šimtą šeimų. Ji paplitusi dviejuose plotuose – šiaurvakariniame Lietuvos kampe ir keturkampyje Jurbarkas, Jonava, Alytus, Vilkaviškis. Kaip matome, Kauno miestas įeina į pavardės *Kaunas* paplitimo sritį.

Vietovardžių, kilusių iš pavardžių ar kitų asmenvardžių, Lietuvoje yra labai daug ir įvairių. *Joniškis* – iš *Jonas*, *Endriejavas* – iš *Endriejus*, *Adomynė* – iš *Adomas*. Kas kita – miesto vardas *Kaunas* – jis visiškai sutampa su asmenvardžiu *Kaunas*. Ar gali asmenvardis be jokių žodžių darybos priemonių (pvz., priesagos) virsti gyvenamosios vietos vardu?

Pasirodo – gali. Tokių atvejų nėra labai daug, bet vis dėlto pasitaiko. Tai *Skuodas* – iš asmenvardžio *Skuodas*, *Saudargas* – iš *Saudargas*, ir kt. Kitaip tariant, galbūt būta pilies ar šiaip įtvirtintos gyvenvietės valdovo *Kauno*, kurio vardas vėliau buvo perkeltas gyvenvietei pavadinti.

Pagal: A. Vanagas, *Lietuvos miestų vardai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2004, p. 83–87.

4 užduotis (0–1)

Remdamiesi pateiktu tekstu pasirinkite tinkamą atsakymą – a) arba b). Teiginys „Kauno vardas minimas istoriniuose šaltiniuose anksčiau už Vilnių“ yra:

- a) teisingas
- b) neteisingas

Wymagania ogólne

II. *Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.10. Zdający odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań uporządkowanych w akapicie), potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Poprawna odpowiedź

Atsakymas:

b) neteisingas

Schemat punktowania

Už teksto turinį atitinkantį atsakymą skiriamas 1 taškas.

5 užduotis (0–2)

Kuri Kauno pavadinimo etimologija susijusi su šio miesto geografine padėtimi? Trumpai parašykite, kokia šios etimologijos esmė.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.9. Zdający wskazuje charakterystyczne cechy stylu danego tekstu, nazywa zastosowane w nim środki językowe i określa ich funkcję w tekście (wymaganie z IV etapu kształcenia)

2.10. Zdający odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań uporządkowanych w akapicie), potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

Tai G. Študeraus etimologija. Jis siejo Kauno pavadinimą su gilumo, žemumo samprata, ir tai atitinka šio miesto išsidėstymą žemumoje, slėnyje.

Schemat punktowania

Už teisingai nurodytą etimologiją ir jos esmės perteikimą skiriami 2 taškai. 1 taškas skiriamas, jei nurodytas tik etimologijos autorius arba tik jos esmė.

6 užduotis (0–2)

Raskite ir parašykite bent du argumentus, kuriuos A. Vanagas pasitelkia įrodinėdamas, jog Kauno pavadinimas kilęs iš asmenvardžio.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

III. Tworzenie wypowiedzi (wymaganie IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.8. Zdający rozpoznaje cechy gatunkowe tekstu (w tym szczególnie intencje nadawcy) (wymaganie IV etapu kształcenia)

2.10. Zdający odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań uporządkowanych w akapicie), potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens (wymaganie z IV etapu kształcenia)

2.11. Zdający dokonuje logicznego streszczenia tekstu argumentacyjnego (wyróżniając kluczowe pojęcia, twierdzenia i sposób ich uzasadnienia) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.6. Zdający wykonuje różne działania na tekście cudzym (streszcza i parafrazuje) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

Pavyzdžiui:

– Ši pavardė paplitusi ir plote, kuriame įsikūręs Kauno miestas.

– Lietuvoje yra vietovardžių, kurie sutampa su asmenvardžiu.

Schemat punktowania

Už du teisingai nurodytus argumentus skiriami 2 taškai. 1 taškas skiriamas, jei pateiktas tik vienas argumentas.

Tekst do zadań 7–8**Ignas Šeinius: Kelio ir žvilgsnio sakiny**

Ignas Šeinius priklauso rašytojams, siekusiems literatūrą modernizuoti. Ir modernizuoti iš esmės – ne paviršium, modernizuoti keičiant žmogaus supratimą, išjudinant deterministines apibrėžtis. Kartu – ir požiūrį į kalbą. Nuo M. Daukšos per visą filologinę Lietuvos istoriją eina lietuvių kalbos tema. Nuo I. Šeiniaus, nuo B. Sruogos stiprėjo noras išgirsti kalbą ne tik kaip reikšmę, bet ir kaip savitą kalbėjimą, artimą miško siūravimui, vandenų bangavimui. 1914 m. „Vaivorykštėje“ I. Šeinius paskelbė straipsnį „Lietuvių kalbos dailė“. Esminiai akcentai: „man patiko, kaip skamba lietuvių kalba“; „aš matau pro ją“. Ką reiškia matyti *pro kalbą*? Kalba yra tarsi lango rėmai: ji įrėmina matymo plotą, apribodama atskiria ir išskiria objektus matymui. Pro lietuvių kalbos langą labiausiai, ryškiausiai matomi gamtos, kaimo vaizdai. I. Šeiniaus lietuvių kalbos fenomenologijoje būtent tai ir fiksuojama.

V. Daujotytė *Trys sakiniai*. Kaunas: Šviesa, 1997, p. 95.

7 užduotis (0–1)

Koks, pasak teksto autorės, yra I. Šeiniaus ir B. Sruogos požiūris į lietuvių kalbą?

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

III. Tworzenie wypowiedzi (wymaganie IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.12. Zdający odczytuje sens tekstu publicystycznego uwzględniając zawarte w nim informacje zarówno jawne jak i ukryte (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.6. Zdający wykonuje różne działania na tekście cudzym (streszcza i parafrazuje). (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

I. Šeinius ir B. Sruoga stengėsi vartoti kalbą ne vien išreikšti reikšmėms, bet atskleisti lietuvių kalbos savitumą.

Schemat punktowania

Už tekste pateikto požiūrio nurodymą skiriamas 1 taškas.

8 užduotis (0–2)

Kaip V. Daujotytė sieja I. Šeinius pasakymus „man patiko, kaip skamba lietuvių kalba“, „aš matau pro ją“ su jo kūrybos fenomenu?

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

III. Tworzenie wypowiedzi (wymaganie IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

2.10. Zdający odczytuje sens tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań uporządkowanych w akapicie), potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.6. Zdający wykonuje różne działania na tekście cudzym (streszcza i parafrazuje) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykład poprawnej odpowiedzi

Pagal V. Daujotytę, I. Šeinius mato pasaulį tarsi pro lietuvių kalbos langą. Taip žiūrint labiausiai atsiskleidžia kaimui, gamtai būdingi vaizdai, ir tai yra vienas iš pagrindinių I. Šeinius kūrybos fenomenų.

Schemat punktowania

Už teksto turinį atitinkantį atsakymą skiriami 2 taškai. 1 taškas skiriamas, jei atsakymas paviršutiniškas, neišsamus.

2.2.2. ROZPRAWKI

Zadanie 1

Ar žmogus yra savo laimės kalvis? Svarstykite remdamiesi Žemaitės apsakymu *Petras Karmelis* ir kitu kultūros tekstu. Jūsų rašinio apimtis turi būti ne mažesnė negu 250 žodžių.

Žemaitė

Petras Karmelis

(ištrauka)

Petras, parjodamas namo, apsistojo savo ganykloj, nubalnojęs arklį, paleido prie kitų; pats balnu nešinas parėjo namon. Į tuos jo namus linksma buvo pažiūrėti. Kožnas galėjo pasidžiaugti, toks visur gražus taikumas: visi pašaliai, rodos, žiubėti žiubėjo; visi budinkai aptaisyti, kiti naujai dengti; sodnelis žiogriais aptvertas, kiemelis iššluotas, troba naujai apiپیeryta, ant stogo kaminas, ir langinyčios nubaltintos. Niekur nematyti nė jokio padargo pamesto, nė ant tvoros nė kokio škarmalo. Petras nešė balną į klėtį, rado užrakintą; padėjęs ant lipinės prie klėties durų, atsistojęs kiemely žiūrėjo į obelių šakas sodnelyj, apkibusias raudonpusiais vaisiais – turbūt tēmijo, ar visi tebėra obūliai. Dar sykį apsižvalgęs, šunį paglostęs, įėjo į vidų.

Troboj aukštoj, šviesioj, teip pat pašaliuose viežlybai suolai ir stalas baltiteliai nušveisti; asla iššluota, sienos išbaltintos, visur tuščios; apart kelių paveikslų ir Dievo Mūkos gale, nė jokio drobužio pakabinto, nė jokio škarmalo, nė indo po kerčias; visi pasuoliai išvalyti. Oras čysčiausias, nes pro galinį langą atdarą prikvepusi troba razetoms iš darželio.

Motynelė gulėjo lovoj apsidariusi, išrodė ką tik atsigulusi ir užmigusi. Petras, tykiai duris uždaręs, nusivilko balakoną, pakabinęs ant gembės, palengvu atsisėdo ant suolo priešais lovos, pasirėmęs ant stalo, žiūrėjo į savo matušelę. Nublyškusi, net mėlyna, įdubusios akys, užsimerkus, įsikniaususi baltitelėj poduškoj, susirengusi gulėjo, o ranka ištiesta ant šono teip balta ir mėlynoms gysloms sumarginta, kaip tikro numirėlio; kojos teipogi baltavo iš po drobužių; pūškavo sunkiai, kartais truputį sudejuodama. Petras, bijodamas pabudinti, tykiai sėdėdamas dūmojo:

– Kiek ta rankelė yra prisidirbusi, kiek grašio sukalsi!.. O tos kojelės! Kaip tik atmenu, tupinėjo ir tupinėjo. Visi takeliai kruvinai numynioti, viską ir visus paliks. Valia nevalia – reiks kitą į jos pėdas statyti... Be motriškos negali, anos moka iš menko nieko grašgalį sukalti. Vyrai... kaip ir aš, rodos, dirbu, nesnaudžiu, o piningų kaip nēr, teip nēr. Teip stengsiuos neišleisti, tai šen, tai ten, žiūrėk – ir nebēr keletos rublių. Kad teip keli šimteliai ant palūku!.. Gerai Zolys sako: „Ne pro šalį...“ O suma vis ciela... Ir ta medega pašėlusiai kaštuoja! Kol ką padirbęs parduosi, o čia pirma užmokėk. Dykai gavus, galėtų dirbti ir dirbti. Vis naujas būtų grašis – galėtų smoką išmanyti... Matušelė be galo gynioja mišką vogti; kas gi kaltas, kad tetušis iš to mirti gavo... Kam teip drūktą vogti?

Mergikė, pajutusi Petrą parjojus, įnešė pietus ir, padėjusi prieš jį ant stalo, išėjos pro duris. Petras valgydamas vis žiūrėjo į matušelę ir dūmojo:

– Kokia jos bus širdis, pamačius kitą savo vietoj. Seniai liepia žanyties, ir nebegali laukti. Vienas niekaip negalėčio sukties. Zolys gerai išmano... kaip čia reik pradrišti jai sakyti!

Motynelė, nepasijudindama pravėrusi akis, pažiūrėjo ir, vėl užsimerkus, tarė:

– Jei nori pieno, šitai kamaros raktas. Liepk Janikei įnešti arba verčiau eik pats kartu: merga viena besmailižaus. Neįleiskit katę, uždenkit puodą, kad žiurkė neįkristų.

Truputį pakosėjusi, vėl tykiai gulėjo. Petras vėl dūmojo:

– Žinok tu, žmogus, visas atsargas nuo mergų, kačių ir žiurkių! Reikia pieną daboti... užteks man batvinių. Janikė gudri, neleisiu į kamarą. Į klėtį, žinau, kad negali nė vienos leisti: vilnos, linai, sruogos... visur pairai... Ne Dieve greitai numirtų, kaip čia reikėtų apsiversti?..

Vot, ir daktaras kelis rublius kaštavo, o nieko nemačija, kas kartas menkyn. Lovelėj gulėdama viskuomi dar pasirūpina, o kaip užmerks akeles, kas man beveizės?.. Reik žanyties. Ne, išgama, ne vaikas būčio, vesdamas kitą ant jos gyvos galvos! Gal dar nors truputį pagerės? Paspėsiu...

Petrui pasidarė kažį kas nesmagu, batviniai neskanūs, duonos nuryti nebegali. Paėmęs raktą, torielka nešinas išėjo pieno; įėjęs į kamara, nebeatminė, kuomet čia bebuvęs: žvalgės kaip svetimame kambary. Eila puodų sustatyta asloj, visi uždangstyti baltoms puoddangtelėms. Lauknešė su sviestu užklota balta skarele, gale – lentyna apdėta sūriais, ant girnų – puodai su kruopais, geldelė su užkulu, palubų kartelė parišta su kilbasais ir pora palčių lašinių kybojo. Žvalgės atsistojęs: neįmanė, iš katro puodo pilties ir kaip susitaisyti pieno.

– Kas čia kamaros duris varsto – bene Cimbalis? – sušuko įbėgdama Janikė.

Mergaitė skaisti, jauna, švelniai kaip šventė apsidariusi: kvartūgelis ir marškiniai baltitelaičiai, liemuo staniku suvaržytas, drūktos geltonos kasos dailiai sušukuotos, mėlynos akys kaip vaivorai linksmai blizgėjo; kartu tankiai rodė dvi eilas smulkių dantukų. Aiški, raudonpusė mergaitė kaip žemuogė.

– Pieno nori? – klausė juokdamas. – Duokš torielką, sutaisysiu, žinau, kokį čėdiji.

Paėmusi šaukštą, sėmė iš vieno puodo iš galo, iš kito nuo viršaus, pyliojo. Pritaisė. Padavusi Petrui torielką į rankas, tarė:

– Palūkėk tamsta čia dar valandėlę, pasisėmsiu vištelėms lesti.

Uždangstė atgal puodus, išbėgusi įsinešė rakandelį, įsipylė kruopų, į kitą indą antelėms miltų, sukos, lakstė, išvarė katę, užrakino kamara, atiduodama raktą, pažiūrėjo Petrui stačiai į akis ir šposingai nusišypsojo. Petras pasistebėjo į ją, kaip būt pirmą kartą pamatęs. Gal ne kasdieninis apdaras ar toks smailus pasižiūrėjimas arba nepaprastas nusišvypsojimas teip jam įsmego giliai į akis, jog sugrįžus į trobą valgant vis Janikė akyse stovėjo; norėtų dar syki pasižiūrėti, tankiai žvalgės į duris, bene įeina.

Saulelė jau gerai iškrypo iš pietų. Petrui parūpo kelionė pas Kupstį, nes numanė, jog Zolys laukia jo; o čia matušelė nēmaž nenori su juomi rokuoties. Pavalgęs dybsturo, apsivilko balakona, pasistatė lazdelę, kas valandelė žvelgdamas į lovą. Staiga užsikosėjo matušelė, šokos lovoj ir, nieko nesakydama, parodė su ranka į atdarą langą. Petras prišokęs uždarė. Perėjus kosuliui, Petras ėmė motynelei, nors ne viską, pasakoti, ką šiandien girdėjęs nuo Zolio ir kur žadęs eiti. Matušelė, pamojusi su rankele, tarė:

– Žinokis, vaikaiti! Nebe jauniklelis beesi, išmanai dėl savęs geriau, o man vis tiek: nebe ilgai, man rodo, bepateksiu. Gal nepakyrėsiu nē marčiai. Neturtingų tėvų, vargo mačiusi mergelė gal būti darbi ir priepaiki... Pasižmonėk dėl viso ko, pamatysi toliau...

1896-1898 m.

Lietuvių klasikinės literatūros antologija,
<http://www.antologija.lt>

Wymagania ogólne

III. Tworzenie wypowiedzi (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

IV. Analiza i interpretacja tekstów kultury (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

3.1. Zdający sprawuje się oficjalną odmianą języka narodowego (wymaganie z III etapu kształcenia)

3.1. Zdający tworzy dłuższy tekst pisany zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.2. Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące

wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.4. Zdający stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.7. Zdający określa problematykę utworu (wymaganie z III etapu kształcenia)

4.5. Zdający rozpoznaje treści symboliczne utworu (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.10. Zdający rozpoznaje sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykładowa realizacja zadania

Dažnai sakoma, jog žmogus esąs savo laimės kalvis, tačiau šiuo klausimu yra įvairių nuomonių. Vieni mano, kad likimas yra jų pačių rankose, kiti tiki, jog jis nulemtas. Man atrodo, kad už savo gyvenimą ir ateitį atsakome patys. Mūsų svajonės, norai, pomėgiai lemia pasirinkimus, o šie – tai, koks bus mūsų gyvenimas: ar rožėmis nuklotas, ar vargingas ir nelaimingas. Kūryboje yra daug pavyzdžių gerų ir blogų pasirinkimų, kurie visiškai pakeitė žmonių gyvenimą. Jų galima rasti knygoje, filmuose ar tiesiog gyvenime.

Vienas tokių pavyzdžių lietuvių literatūroje yra Žemaitės apsakymo pagrindinis veikėjas Petras Kurmelis. Jis ilgai ieškojo sau žmonos. Būdamas jaunas, nelabai norėjo vesti, kiekviena mergina jam neįtikdavo. Petro motina tvarkydavo namus, liepdavo samdinėms atlikti tam tikrus darbus, todėl marti namuose nebuvo reikalinga. Problema kilo motinai susirgus. Tada Petruui būtina buvo rasti žmoną, kuri pasirūpintų ūkiu. Jam labai patiko pas juos dirbanti samdinė Janikė, tačiau pasirinko Marcelę – turtingesnės miškininko šeimos mergelę. Taip pasielgti Petrą paskatino piršlys Zolys, kuris kalbėjo, kad veddamas Marčę šis gaus daug pinigų, be to, iš miško galės parsivežti tiek medžio, kiek panorės. Galės jį panaudoti savo pomėgiui – vežimų darymui. Viskas būtų buvę gerai, jei jie vienas kitam nors truputį būtų patikę, tačiau Marcelė labai nenorėjo tekėti už pagyvenusio Kurmelio. Be to, ji buvo įsimylėjusi piemenį Pranuką. Vestuvės vis dėlto įvyko, tačiau pasirodė, kad jaunųjų gyvenimas nebus toks gražus. Kurmelis negavo tiek pinigų, kiek įsivaizdavo gausiąs, uošvį ponas atšaukė iš miškininko pareigų, todėl nebegalima buvo vežtis dovanai medienos, o Marcelė neatlikdavo savo darbų. Ji per visas dienas tik miegojo, niekas jai nerūpėjo, todėl kai visi kaime jau būdavo nudirbę darbus, Kurmeliai dar tik juos pradėdavo. Toks gyvenimas palaužė Petrą. Jis ėmė vis dažniau gerti, daugiau laiko praleisdavo užėjoje nei namuose.

Petro Kurmelio pavyzdys rodo, kaip blogas pasirinkimas gali paveikti visą gyvenimą. Jis mus moko, kad svarbius gyvenimo sprendimus reikia priimti gerai apgalvojus savo ateitį.

Vyresni žmonės kartais sako: griebk velnią už ragų. Šis posakis tinka asmenims, kurie nenori susitaikyti su esama padėtimi, bando pakreipti įvykius kita linkme, stengiasi, kad jų likimas būtų kitoks. Prie tokių žmonių galima priskirti pagrindinę Sherry Horman filmo „Dykumų gėlė“ veikėją Varis Dirie. Mergina augo somalių gentyje, kur buvo laikomasi senųjų tradicijų. Maždaug penkerių metų mergaitės buvo apipjaustomos. Jas apipjaustydavo senos moterys dažniausiai dykumoje ant akmens, nehigieniškomis sąlygomis. Daug mergaičių mirdavo nuo infekcijų, skausmo. Somalyje jaunos merginos buvo verčiamos tekėti už senų vyrų. Pagrindinė filmo veikėja Varis nenorėjo susitaikyti su tokia savo ateitimi, todėl pabėgo į Ameriką. Palikusi namus sunkiai dirbo, kentėjo, jai teko prisitaikyti prie naujojo gyvenimo sąlygų. Nors iš pradžių buvo labai sunku, tačiau vėliau ji dirbo mėgstamą darbą, sukūrė gražią šeimą. Ši istorija yra pavyzdys, kaip drąsiai siekiant užsibrėžto tikslo galima pakeisti savo likimą ir susikurti ateitį.

Žinomas filosofas A. Šopenhaueris yra pasakęs: „Tai, ką žmonės vadina likimu, dažniausiai yra kvailystės, padarytos jų pačių“. Manau, kad tai tiesa. Dažnai išgirstame apie įvairius šiurpą keliančius įvykius – autoavarijas, nelaimingus atsitikimus. Dažniausiai keliuose visokios nelaimės ištinka jaunus žmones. Priežastys yra įvairios. Jaunimas nori pasirodyti prieš draugus, todėl padidina greitį. Tuo metu jie negalvoja apie pasekmes, bet iš tiesų rizikuoja savo ir kitų gyvybe ar sveikatos praradimu. Dažnai tampa suluošinti visam gyvenimui. Jie patys yra atsakingi už savo gyvenimą, už savo poelgius.

Manau, kad žmogus pats didžiąja dalimi lemia savo likimą. Jo ateitį nulemia jo svajonės ir sprendimai. Kaip sakė A. Toynbee, „Likimas nėra mums skirtas, jį pasirenkame patys“. Tad stenkimės gyvenime priimti kuo geriausius sprendimus, o padarę klaidą – nebijokime jos ištaisyti!

Poziom wykonania

A. Sformułowanie stanowiska: 6 pkt. – stanowisko adekwatne do problemu, zdający wyraźnie formuluje jednoznaczną tezę, w której prezentuje własne stanowisko.

B. Uzasadnienie stanowiska: 12 pkt. – uzasadnienie trafne, szerokie i pogłębione.

C. Poprawność rzeczowa: 2 pkt. – brak błędów rzeczowych.

D. Zamyśl kompozycyjny: 4 pkt. – kompozycja funkcjonalna.

E. Spójność lokalna: 2 pkt. – nieznaczne zaburzenia spójności.

F. Styl tekstu: 3 pkt. – styl stosowny.

G. Poprawność językowa: 4 pkt. – brak błędów.

H. Poprawność zapisu: 4 pkt. – zapis w pełni poprawny.

Zadanie 2.

Interpretuokite Antano Miškinio psalmę *Pasimatymai su motina*. Suformuluokite tezę ir ją pagrįskite. Jūsų rašinio apimtis turi būti ne mažesnė negu 250 žodžių.

Antanas Miškinis

Pasimatymai su motina

– Motule mano, vai mielų mieloji,
Vienintelė tu man kaip Lietuva.
Ar durys brakšteri, ar šuo suloja,
Langan, kaip saulė, tavo švyst galva.

Tu lauki vis, kad aš namo sugrįžtau,
Bet nesulauksi niekad niekados.
O bus pavasaris, o paukščiai krykštaus,
O gegužėlės raibosios raudos!

Nakčia aš paukščių tuo keliu plačiuoju
Mintim tavęs lankyti skrendu...
Sidabro galvą tavo išbučiuoju,
Po stiklo langu rymančią randu.

Man veidą ašarom karštai aplieji,
Sušildai mano stingstančius pirštus.
Sušvinta prieš akis namai mielieji,
Ir visa, kas kur buvo, užmirštu.

Tu klausinėji, kur buvau pražuvęs.
Ko taip ilgai nesilankiau namuos.
Gerklėj apkarsta, stingsta man liežuvis,
Kaip taip ilgai galėjau be mamos...

Mane ilgai uždarej laikė,
Suraišiojo rankas vielom kietom.
Ne kartą, mama, naktužėlę klaikią
Su giltine sėdėjom pakaitom...

Atklydau mintimi vogčiom ištrūkęs,
Kaip šešuolėlis prislinkau gatve.
Pakol žvaigždes pridengęs laiko rūkas,
Pabūsiu, motinėle, pas tave.

Mane bučiuoji, glostai ir teiraujies,
Kada visai pareisiu pagaliau.
Aš sverdėju, per burną trūksta kraujas,
Ir sukniumbu ties kojom tolėliau.

Kad tu brangiausia, visados žinojau –
Ir džiaugesy, ir ašarų klane.
Matau, kaip kryžium dideliu žegnoji,
Ranka dešiniąja laimini mane.

Dievulis geras, lengvins kraupų kelią,
Su juo tave išleisti nebijau.
Dabar jau kelkis ir keliauk, vaikeli,
Pro rūką žvaigždės sužydės tuojau...

1947–1956

Wymagania ogólne

III. Tworzenie wypowiedzi (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

IV. Analiza i interpretacja tekstów kultury (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

3.1. Zdający sprawnie posługuje się oficjalną odmianą języka narodowego (wymaganie z III etapu kształcenia)

3.1. Zdający tworzy dłuższy tekst pisany zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.2. Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.4. Zdający stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji. (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.7. Zdający określa problematykę utworu (wymaganie z III etapu kształcenia)

4.5. Zdający odczytuje treści symboliczne utworu (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.6. Zdający wskazuje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.11. Zdający rozpoznaje podstawowe motywy oraz ich funkcje w utworze (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.12. Zdający wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa-kлючe, motto) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.13. Zdający wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykładowa realizacja zadania

Antanas Miškinis – tai lietuvių poetas, vertėjas, modernaus neoromantizmo atstovas. Šis žymus kūrėjas patyrė tremtinio dalią. Trentyje Miškinis sukūrė savo liūdnąsias „Psalmes“, kurias galima priskirti prie pačių geriausių pasipriešinimo laikotarpio lietuvių literatūros kūrinių. Nepaprastai švelniai ir jautriai parašyta psalmė „Pasimatymai su motina“. Šiame kūrinyje puikiai atsispindi tremtinio likimas ir išgyvenimai.

Eilėraštis prasideda lyrinio subjekto kreipimusi į motiną. Jis sako, kad ji jam labai svarbi ir mylima. Motina – vienintelė, kaip ir Lietuva. Kiekvienas garsas ir veiksmas primena poetui gimtinę ir artimiausius žmones. Prisiminimai apie motulę nuskaidrina tremtiniui sunkią kasdienybę. Lyrinis subjektas žino, kad motina jo laukia sugrįžtančio, bet jis niekada nepasieks gimtųjų namų. Nors išauš pavasaris ir paukščiai vėl suoks savo dainas, bet tremtinys niekad niekados nepatirs tikrojo džiaugsmo.

Kiekvieną naktį sūnus sapnuose „skrenda“ aplankyti savo motinos. Randa ją rymančią prie lango, išbučiuoja jos žilą galvą. Moteris susijaudina matydama

sūnų. Savo gailiomis ašaromis sušildo sustingusius vaiko pirštus.

Sapne matomas namų vaizdas padeda užmiršti žiaurų lagerių paveikslą. Motina nori sužinoti, kur buvo dingęs jos sūnus, kodėl ilgai neviešėjo namuose. Lyrinis subjektas nežino, ką atsakyti, nenori dar labiau graudinti motinos. Jam skaudu ir liūdna kalbėti apie savo sunkų likimą. Buvo ištremtas ir įkalintas toli nuo Lietuvos. Ten ne kartą turėjo žvelgti mirčiai į akis. Lyrinis subjektas tik mintimis gali sugrįžti pas motiną ir būti kartu su ja. Gali ją aplankyti tik tada, kai yra paskendęs sapnuose. Tuomet motina vaiką bučiuoja, glosto, vis klausia, kada pagaliau sugrįš namo.

Sūnui motina visada buvo pats brangiausias žmogus ir niekada jos nepamiršo, o kai buvo sunku, jautė jos paramą ir meilę. Ir dabar motina jį laimina.

Eilėraštis baigiasi subjekto pabudimu iš miego. Motina palydi sūnų, tikėdama, kad jo kraupų kelių lengvins Dievas.

Išaušta rytas... Vėl sugrįžta tremtinio gyvenimo realybė.

Psalmėje parodoma, kaip sunku būti toli nuo artimųjų, kokias dvasines ir fizines kančias patyrė Sibiro tremtiniai. Žmogus, atsidūręs pragaro gėlmėse, neturėjo kada džiaugtis tuo, kas jam gražiausia šioje žemėje duota – meile. Motina yra pati mylimiausia ir vienintelė. Mintys apie ją padeda iškęsti vargus ir kančias, padeda išlikti žmogumi.

Poziom wykonania

A. Koncepcja interpretacyjna: 6 pkt. – koncepcja interpretacyjna niesprzeczna z utworem, spójna i obejmująca sensy niedosłownie (znajduje potwierdzenie w tekście, obejmuje i łączy w całość odszukane przez piszącego sensy utworu).

B. Uzasadnienie tezy interpretacyjnej: 12 pkt. – uzasadnienie tezy interpretacyjnej trafne, i pogłębione (zawiera powiązane z tekstem, wynikające z sfunkcjonalizowanej analizy, argumenty pozwalające odczytać sens utworu).

C. Poprawność rzeczowa: 2 pkt. – brak błędów rzeczowych.

D. Zamysł kompozycyjny: 4 pkt. – kompozycja funkcjonalna (segmentacja i uporządkowanie tekstu zgodne z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi; wyodrębnione językowo i graficznie części pracy logicznie i konsekwentnie uporządkowane).

E. Spójność lokalna: 2 pkt. – nieznaczne zaburzenia spójności.

F. Styl tekstu: 3 pkt. – styl stosowny (środki językowe dostosowane do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi i sytuacji, celowo zastosowane konstrukcje składniowe oraz jednostki leksykalne; konsekwentne posługiwanie się jednym, wybranym stylem).

G. Poprawność językowa: 4 pkt. – brak błędów.

H. Poprawność zapisu: 4 pkt. – zapis w pełni poprawny.

2.3.

Przykładowe zadania z języka litewskiego z rozwiązaniami.
Część pisemna na poziomie rozszerzonym**Zadanie 1.**

Remdamiesi pateikta ištrauka suformuluokite problemą ir ją panagrinėkite. Naudokitės Donatos Mitaitės tezėmis ir apmąstymais bei kitu lietuvių kultūros tekstu. Jūsų rašinio apimtis turi būti ne mažesnė negu 300 žodžių.

Važiavau į tėviškę ir mane ištiko šokas, pro autobuso langą išvydus senąsias Linkuvos kapines: medžiai, kurių šiame kalnelyje augo tiek daug, iškirsti, belikę vos keletas prie patvorių. Baisiau pasidarytų nebent tada, jei, pasukusi keliuku gimtosios sodybos link, pamatytčiau, kad didžiulių medžių, daug dešimtmečių iš visų pusių apglobusių namus, nebėra, kad mūsų gryčia stovi nuoga vėjų pagairėje.

Linkuvos kapinėse palaidotos kelios mūsų giminės kartos. Kapus lankau ir tvarkau dažnai, todėl žinau, kad ten augę medžiai, bent jau didžioji jų dalis, nebuvo nei persenę, nei lūžtantys. Tad kas gi atsitiko?

Kaip išsiaiškino dienraščio „Šiaulių kraštas“ žurnalistė Janina Vansauskienė, vykdoma „kraštovaizdžio formavimo“ programa, medžiams pjauti naudojamos aplinkosaugos fondo lėšos. Vietos valdžia didžiujasi gyvenanti ūkiškai: kapinėse ir kitose viešose vietose nupjauti medžiai sukūrenami, iš geresnių išsipjaunama lentų.

Aišku, be gero „projekto“, svarbi ir „šiuolaikiška“ kapų tvarkymo mada; jie turi virsti išpuoselėtais darželiais, o medžiai užstoja saulę, barsto lapus. Aišku, kapai neturi apaugti piktžolėmis ar virsti šiukšlynu. Lapai? Kai ateini, nurenki. Jei ateini rudenį, lapais apkritusios kapinės būna įgavusios elegiško grožio. Pavėsis? Kuklesni augalai žydi ir pavėsyje, o, be to, gėlių visada galima pamerkti. Mirusiems tikrai nereikia gyvųjų tuštybės mugės, kurioje vis lenktyniaujama, kieno darželis (atsiprašau, prižiūrimas kapas) gražiau žydi.

Žurnalistai išgirdo ir dar vieną paaiškinimą, kodėl medžius buvo būtina išpjauti: medžiuose gyvena paukščiai, o jie, kaip ir bet koks kitas gyvas padaras, dergia. Net ir kovarnių kolonijoms naikinti yra žinoma būdų, betgi tų kolonijų Linkuvos kapinėse nesu mačiusi. Ką gi – miškuose veisiasi vilkai, pievose tūno erkės, pelkėse ir kūdrose perisi uodai, upeliuose užtvankas stato bebrai, po žeme urvus rausia kurmiai. Tai gal viską išpjaujam, nudeginam, nusausinam, išasfaltuojam?

Buvau dar vaikas, kai vesdamasi kapinių takeliu, mama parodė rusvo akmens paminklą, paaiškino, kad čia palaidotas poetas, kad jis prieš mirtį parašė žodžius, kurie dabar ant paminklo: „Aš – mėlyna jauna pušis“. Todėl prie jo kapo artimieji pasodino pušelę. Turbūt pirmą kartą Linkuvos kapinėse pašiurpau prieš keletą metų, prie Vaidoto Spudo paminklo pamačiusi tik pušies kelmą. Ten pat, kapinėse, sutikta moteris ramiai paaiškino, kad pušį nupjovė, nes ji (baisu!) barstė spyglius. Prisimenu šią istoriją kaip kapinių medžių sunaikinimo prologą.

Negi kelių šimtmečių senosios miestelių kapinės nėra kultūros vertybė? Ar tik kapai ir paminklai yra tokia vertybė, o medžiai – naikintinos šiukšlės? Manytčiau, čia turėtų būti panašiai, kaip su architektūra: kas leidžiama priemiestyje, draudžiama senamiestyje, kitaip sakant, naujosiose kapinėse, kas nenori, gali medžių nesodinti, o senosiose savo artimųjų kapus prižiūrintys privalo taikytis prie ten esančios augmenijos. Juk visos mūsų senosios kapinės – po medžiais. O jei vertybė – kapinių visuma, tai ką galima ir reikia daryti, kad ji nebūtų darkoma? Įsivaizduokite, kad Vilniaus savivaldybėje kas nors sugalvoja prasukti projektą „Senųjų Vilniaus kapinių sutvarkymas“, ir vieną dieną, nuėję į Rasas ar Antakalnį, pamatom tik kalnus kelmuotus...

Deja, į valdžią veržiasi ir ten įsitvirtina ne patys kultūringiausi šalies piliečiai, todėl jie nepajėgia suprasti, kad yra dalykų svarbesnių ir amžinesnių už juos, bet tvirtai tiki, kad jų sprendimai geriausi, o jie patys – nebaudžiami. Toks jau, matyt, nevykęs mūsų gyvenimo dėsniš, nesikeičiantis kartu su politine santvarka.

Bet vis dėlto „projektus vykdanči“ valdžia mane šurpina mažiau, negu tokius jos veiksmus remiančios, o kartais net jų reikalaujančios vietos bendruomenės, juk jei dauguma žmonių nepalaikytų, valdžios rankos būtų surištos. V. Ivanauskaitė-Šeibutienė persakė baisią istoriją: „Kraštotyriminkas Klemensas Lovčikas man pasakojo, kaip Upynos kapinėse žmonės gręžė ąžuoluose skylės ir pylė kažkokį cheminį *brudą*. Mat vietos valdžia jiems pasakė, kad sveikų medžių pjauti negalinti. Nupjovė, kai buvo nebesveiki...“

Neapykanta medžiams, be kita ko, rodo pažeistą lietuvių nacionalinę savimonę. Jei „kapinių tvarkytojus“ perspėtum, kad, kaip mūsų protėviai tikėjo, žmogaus, nukirtusio kapo medį, laukia nelaimės, o ir po mirties jo siela neturės ramybės, į tave pažiūrėtų kaip į beprotę. Negelbėtų dar ir dabar mūsų apylinkėse prisimenamos istorijos: seniau bevaikė šeima, pirmam jos nariui mirus, prie kapo pasodindavo medį. Žmonės galvojo: vaikų neturim, kapo neliks, tegu vietoj atminimo auga medis. Kas žino, kiek tokių atminimų išnyko kartu su senaisiais Linkuvos kapinių medžiais?

Netoli mano tėvų sodybos, gal kilometro atstumu vienas nuo kito, stovi du ąžuolai. Jų šeiminingus, mūsų kaimynus, gyvenimas seniai išvijo iš tų laukų, tačiau kaimo senbuviai ąžuolus tebevadina prie namų juos pasisodinusių žmonių vardais... Tai jau žemės atmintis, kaip sako Marcelijus Martinaitis.

Kokią atmintį žemėje įrašys tie, kam medžiai yra naikintini, nes „rudenį meta lapus, kurie teršia aplinką“?

Liūdna, kad jau ir medžius, net ir kapinių medžius Lietuvoje galėtų apsaugoti tik gamtosaugininkų, paminklosaugininkų baudos. Kol kas jos, sprendžiant iš situacijos, yra akivaizdžiai per mažos, o leidimai nupjauti medį išduodami akivaizdžiai per lengvai.

Sakysit, mano rašinys – išplėtota hiperbolė? Dieve duok, kad taip būtų.

D. Mitaitė, *Žaliam senųjų kapinių medžių atminimui*.
Donata Mitaitė, www.culture.lt

Wymagania ogólne

III. Tworzenie wypowiedzi (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

IV. Analiza i interpretacja tekstów kultury (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

3.1. Zdający sprawnie posługuje się oficjalną odmianą języka narodowego (wymaganie z III etapu kształcenia)

3.1. Zdający tworzy dłuższy tekst pisany zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.2. Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.4. R Zdający stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.7. Zdający określa problematykę utworu (wymaganie z III etapu kształcenia)

4.1. R Zdający wskazuje związki między różnymi aspektami utworu (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.8. R Zdający rozpoznaje retoryczną organizację wypowiedzi (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykładowa realizacja zadania

„Žaliam senųjų kapinių medžių atminimui“ – tai Donatos Mitaitės publicistinis straipsnis, kuriame susipažįstame su konkrečia, bet plačiai žinoma problema. Šių apmąstymų pagrindinė tema yra mus supančios gamtos, tiksliau sakant, medžių išsaugojimas. Daugeliui žmonių medžiai – tai tik organinis kuras ar dekoratyvus darželio elementas. Tačiau nepamirškime, kad tai ne tik techninė žaliava, bet ir organizmas, kuris auga ir kvėpuoja. Galima būtų netgi teigti, jog medžiai dalyvauja mūsų gyvenime ir tiesiogine, ir netiesiogine prasme. Kiekvieną rytą išeidami į darbą ar į mokyklą net nepastebime, kaip prasilenkiame su šiais galiūnais. Jų amžius prilygsta kelioms mūsų šeimų kartoms. Jie buvo įvairių įvykių stebėtojai. Kai kurie medžiai „prisimena“ dar Pirmąjį ar Antrąjį pasaulinį karą, mano bei jūsų senelių ar prosenelių gimimą. Slenka metai, bėga laikas, o medžiai vis išlieka tvirti ir gražūs. Jau senų senovėje mūsų protėviai pagonys manė, jog medžiai, kaip ir mes, turi sielas. Gerbė juos dėl jų ilgaamžiškumo.

Autorės susidomėjimas šia tema kyla iš asmeninės patirties, kuomet ji pastebi medžių trūkumą Linkuvos kapinėse. Ji ryžtingai ir tvirtai pareiškia savo pasipiktinimą dėl medžių kirtimo tokiose vietose, kaip kapinės. Sutinku su Donatos Mitaitės nuomone, tokie objektai, kaip kelių šimtmečių senosios miestelio kapinės, yra kultūros vertybė. Manau, jog neįkainojama kultūros vertybė yra objektai, esantys pačiose kapinėse. Tai paminklai, seni kryžiai, koplytėlės ir visų pirma medžiai. Mes esame Dievo vaikai ir mūsų vieta yra gamtoje, na bent jau po mirties. Manote, kad tokio gamtos paminklo paskirtis juokinga ar nereikšminga? O ar pagalvojote, kodėl gamtoje yra sveikesnis oras nei mieste? Aš negaliu suprasti, kodėl žmonės naikina tai, kas mums naudinga... Dauguma miesto gyventojų išvažiuoja poilsiauti į gamtą, nes tik ten gali pailsėti nuo miesto šurmulio ir užteršto oro. Medžiai filtruoja orą, jį gaivina, sulaiko įkyrų miesto triukšmą. Tad akivaizdu, jog medžiai yra vertingi.

Vincas Krėvė apsakyme „Skerdžius“ svarsto panašią problemą. Rašytojas sukūrė šviesų Lapino paveikslą. Tai šimtmetis skerdžius, tikras Lietuvos girių gyventojas. Apsakymo pradžioje Lapinas gretinamas su Grainio liepa, ir ši paralelė tęsiasi per visą kūrinį. Lapinui jaunystėje čigonė išbūrė, kad jis gyvens tol, kol gyvuos Grainio liepa. Niekas tuo netikėjo, tai atrodė kaip pasaka. Liepoje visada būdavo galybė čiulbančių paukštelių, rodė, kad jie vestuves kelia. Ji stovėjo tvirta nuo senų senovės ir niekas nežinojo, kiek ji dar amžių

stovės ir žaliuos. Lapinas, linksmi išgyvenęs daugiau nei šimtą metų, taip pat nesiruošė mirti. Jam liepa teikdavo jėgų, noro gyventi ir dirbti. Kartą skerdžius su Grainiu susikivirčio ir šis pagrasino, kad nukirs liepą, nes jo daržui neleidžia augti. Niekas tuo netikėjo, o Lapinas didžiai pasipiktino sakydamas, kad medis ne jo, o Dievo dovana. Grainis savo grasinimus įvykdė ir kitą dieną seniausias kaimo medis jau buvo nukirstas. Kai senis Lapinas pamatė nukirstą medį, jame kažkas plyšo. Jis jau nebeturėjo kam gyventi, neturėjo iš ko semtis jėgų. Jis nujautė, kad ir jo gyvenimas eina į pabaigą. Praėjus kelioms dienoms po liepos nukirtimo, senasis kaimo skerdžius, susapnavęs pranašingą sapną, iškeliavo amžinybėn. Tada žmonės suprato, kad senis buvo teisus sakydamas, jog gyvens tol, kol žaliuos Grainio liepa.

Branginkime medžius, neleiskime jų be reikalo kirsti, tegul auga, žaliuoja, kol patys išdžius ir nugrius. Privalome juos gerbti, kaip ir senus žmones. Pagerbkime mūsų protėvius, kurie neįsivaizdavo gyvenimo be gamtos, be medžių, kurie su didele meile juos sodino ir augino.

Poziom wykonania

A. Określenie problemu: 9 pkt. – zgodne z tekstem i pełne, odtworzenie problemu oraz sformułowanie i uzasadnienie interpretacji historycznymi uwarunkowaniami złożonego problemu w odpowiednim kontekście.

B. Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu: 9 pkt. – adekwatne do tekstu i pełne, odtworzenie rozwiązania przyjętego przez autora tekstu oraz trafne odwołania do innych tekstów kultury uzasadniające stanowisko zdającego.

C. Poprawność rzeczowa: 2 pkt. – brak błędów rzeczowych.

D. Zamysł kompozycyjny: 6 pkt. – kompozycja funkcjonalna, segmentacja i uporządkowanie tekstu zgodnie z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi; wyodrębnione językowo i graficznie części pracy logicznie i konsekwentnie uporządkowane.

E. Spójność lokalna: 2 pkt. – pełna spójność wypowiedzi.

F. Styl tekstu: 4 pkt. – stosowny, środki językowe dostosowane do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi i sytuacji, celowo zastosowane konstrukcje składniowe oraz jednostki leksykalne; konsekwentne posługiwanie się jednym, wybranym stylem.

G. Poprawność językowa: 4 pkt. – brak błędów.

H. Poprawność zapisu: 4 pkt. – zapis w pełni poprawny.

Zadanie 2.

Interpretuokite ir palyginkite pateiktus Bernardo Brazdžionio ir Jono Aiščio eilėraščius. Jūsų rašinio apimtis turi būti ne mažesnė negu 300 žodžių.

Bernardas Brazdžionis

Be motinos tėvynės

Malda

O Dieve Tėve mūsų, mes skurdūs kaip našlaičiai,
Be motinos tėvynės, be žemės, be namų,
Rasa savos malonės mūs krūtines palaistyk,
Suspaustas juodo vargo, nelaimių ir skausmų.

Pavargo mūsų kojos, pavargo mūsų širdys
Be Nemuno pakrančių, be tėviškės kelių,
Kaip paukščius be pastogės Tu glauski mus ir šildyk,
Ir širdžiai negailėki ramybės spindulių.

Juodam varge paskendus ir mūsų žemė rauda,
Ir mūsų brolių dienos, ir mūs tėvų kapai –
Už Tavo vardą tremia, už Tavo maldą šauda,
Nutilo jau vargonai, nebeskamba varpai...

O Dieve Tėve mūsų, globoki mūs tėvynę
Ir naują laisvės rytą uždek jos danguje,
Tėvų gimtojon žemėn tegrižta vėl tremtiniai,
Kur teka amžių kraujas, kur šaukia Baltija.

1945.I

Lietuvių poezija mokyklai. Vilnius: Saulabrolis, 2002, p. 403.

Jonas Aistis

Malda

O VIEŠPATIE, pažvelki mūsų žemėn,
Kaip ją mina koja svetima, skaudi,
Kaip mūs akys ir dangus aptemę
Ir kaip skausmo kupina širdis...

O Viešpatie, mus tremia ir marina,
Ir tikėjimą mums plėšia iš širdžių,
Ir stumia iš namų į lauką plyną
Atsigrižti į degėsius tuos skurdžius...

O Viešpatie, mus lyja, vėjas pučia,
Šaltas šaltis krečia alkanus plikus –
Tik ašaros, tik klykiantys vaikučiai,
Tik vaitojimai ir nerimas skaudus!

O Viešpatie, be laisvės, be pastogės,
Be gimtos žemelės šaltžemio brangaus!..
Už ką, už ką mus toji rykštė smogė
Ir už ką nelaimės krito iš dangaus?..

O Viešpatie, išgirski mus! Malonės!
Nebeleiski žūti ir paguoski mus!
Gražinki laisvę į tėvynės klonius
Ir tikėjimą gražinki į namus!

Grenoblis, 1944.09.05

<http://antologija.lt/text/jonas-aistis-poezija/10#malda>

Wymagania ogólne

III. Tworzenie wypowiedzi (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

IV. Analiza i interpretacja tekstów kultury (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

3.1. Zdający sprawnie posługuje się oficjalną odmianą języka narodowego (wymaganie z III etapu kształcenia)

3.1. Zdający tworzy dłuższy tekst pisany zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.2. Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.4. R Zdający stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.7. Zdający określa problematykę utworów (wymaganie z III etapu kształcenia)

4.5. Zdający odczytuje treści symboliczne utworów (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.5. R Zdający dostrzega i potrafi komentować estetyczne wartości utworów literackich (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.6. Zdający wskazuje zastosowane w utworach językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danych utworów (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.6. R Zdający przeprowadza interpretację porównawczą utworów literackich (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.11. R Zdający rozpoznaje podstawowe motywy oraz ich funkcje w utworach (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.12. R Zdający wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworów (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa-klucze, motto) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.13. R Zdający wykorzystuje w interpretacji utworów konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykładowa realizacja zadania

Antrojo pasaulinio karo metais daugelis lietuvių poetų dėl politinių priežasčių buvo priversti palikti Lietuvą ir pasitraukti į Vakarų. Išrauti iš gimtosios žemės, atplėšti nuo namų, jautė didelę meilę ir ilgesį tėvynei. Būtent iš meilės ir ilgesio Lietuvai gimė patys gražiausi eilėraščiai, apdainuojantys gimtosios žemės grožį, išsakantys skausmą dėl jos netekties ir susirūpinimą tėvynės likimu. Išeivių kartai priklauso Bernardas Brazdžionis ir Jonas Aistis. Jų kūryba ryškiai atspindi Lietuvos realybę sovietmečiu, žmonių tragedijas ir likimus. Meilė tėvynei dažnai išsakoma kaip malda.

Bernardo Brazdžionio eilėraštyje „Be motinos tėvynės“, kuris turi paantraštę „Malda“, lyrinis subjektas, kurį galėtume gretinti su pačiu kūrinio autoriumi, kreipiasi į Dievą, prašo jo prieglobsčio. Pirmoje dalyje apmąsto sunkų likimą lietuvių išeivių, kurie likę be tėvynės, be žemės, be namų, jaučiasi kaip skurdūs našlaičiai, kaip paukščiai be pastogės. Lyrinis subjektas, gyvendamas „be Nemuno pakrančių, be tėviškės kelių“, jaučiasi bejėgis ir pasimetęs, todėl prašo Viešpaties nuraminti verkiančią pavargusią sielą.

Antroje dalyje poetas pateikia baisy, bet realų Lietuvos vaizdą: „Juodam varge paskendus ir mūsų žemė rauda, / Ir mūsų brolių dienos, ir mūsų tėvų kapai...“.

Okupantų pavergtoje šalyje negalima laisvai kalbėti apie tėvynę, negalima minėti Dievo vardo, nes „už Tavo vardą tremia, už Tavo maldą šaudo...“. Tautos šauklys pasitiki Dievu, tiki jo galia ir turi viltį, kad jis gali pakeisti kraupią dabartį, apsaugoti tėvynę nuo nelaimių. Poetas maldauja, kad Dievas globotų Lietuvą, kad išauštų naujas, laisvas rytojus, o tremtiniai galėtų sugrįžti į gimtuosius namus.

Vienas Jono Aisčio eilėraštis, parašytas išėivijoje, taip pat pavadintas „Malda“. Eilėraščio lyrinis herojus kalba tautos vardu. Kaip ir Brazdžionio eilėraštyje, jis kreipiasi į Viešpatį, kad pažvelgtų į žiaurų Lietuvos likimą: „O Viešpatie, pažvelki mūsų žemėn, / Kaip ją mina koja svetima, skaudi...“. Poetas piešia realų tėvynės vaizdą: pavergėjo sunki koja mina brangią žemę, tremia į tolimus šiaurės kraštus, marina badu ir plėšia iš širdžių tikėjimą. Aplink kenčiantys žmonės, nekaltų vaikų vaitojimas ir klyksmai. Lyrinis herojus kreipiasi į Viešpatį prašydamas visų pirma sugrąžinti laisvę ir tikėjimą: „Grąžinki laisvę į tėvynės klonius / Ir tikėjimą grąžinki į namus!“

Abu šie eilėraščiai yra artimi savo turiniu. Abu kalba apie svetimųjų pavergtą Lietuvą, apie baisenybes, kurias teko patirti lietuviams. Nematydami kitokios išėities, jie pagalbos kreipiasi į Dievą, nes jis yra gailestingas ir tikrai padės. J. Aistis savo kūrinyje piešia tik pavergtos tėvynės kraupius vaizdus, B. Brazdžionis savo eilėmis išsako ir išėivių jausmus. Kūrinių parašymo datos byloja, kad abu poetai patyrė išėivio dalią, o įkvėpimo kūrybai sėmėsi iš savo patirties. Todėl eilėraščiai kupini ilgesio ir skausmo dėl Lietuvą išėikusią nelaimių.

Eilėraščiai parašyti seniau nei prieš pusamžį, o Lietuva seniai jau nepriklausoma, bet šie kūriniai nepraranda savo vertės. Jie skaudžios tėvynės praeities gyvas liudijimas.

Poziom wykonania

A. Koncepcja porównywania utworów: 6 pkt. – niesprzeczna i spójna, znajduje potwierdzenia w obu tekstach; porównywane obszary są dla tekstów trafne i istotne; wypowiedź w wystarczający sposób dla uzasadnienia tezy/hipotezy interpretacyjnej obejmuje i łączy w całość sensory obu utworów.

B. Uzasadnienie tezy interpretacyjnej: 12 pkt. – trafne i pogłębione, zawiera wyłącznie powiązane z tekstami argumenty, które wynikają ze sfunkcjonalizowanej analizy; jest osadzone nie tylko w tekstach, ale także w potwierdzonych tekstami i przyjętą koncepcją porównywania utworów kontekstach.

C. Poprawność rzeczowa: 2 pkt. – brak błędów rzeczowych.

D. Zamysł kompozycyjny: 6 pkt. – kompozycja funkcjonalna, segmentacja i uporządkowanie tekstu zgodne z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi; wyodrębnione językowo i graficznie części pracy logicznie i konsekwentnie uporządkowane.

E. Spójność lokalna: 2 pkt. – pełna spójność wypowiedzi.

F. Styl tekstu: 4 pkt. – stosowny, środki językowe dostosowane do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi i sytuacji, celowo zastosowane różnorodne konstrukcje składniowe, bogate słownictwo; konsekwentne posługiwanie się jednym, wybranym stylem.

G. Poprawność językowa: 4 pkt. – brak błędów.

H. Poprawność zapisu: 4 pkt. – zapis w pełni poprawny.

Zadanie 3.

Interpretuokite ir palyginkite pateiktas Vinco Krėvės kūrinų ištraukas. Jūsų rašinio apimtis turi būti ne mažesnė negu 300 žodžių.

Vincas Krėvė

Skerdžius

(ištraukos)

Du senu buvo Pagirių sodžiuje: Grainio liepa ir skerdžius Lapinas. Kiek tik galiu prisiminti, jiedu visada buvo tokiu pačiu, kaip kad dabar; viena – žalia, išsišakojusi, nubujojusi, visų toje apylinkėje medžių aukščiausia, kitas – stiprus, nors žemo ūgio, bet drūtas kaip stipriai žemėn įaugęs seno ažuolo apsamanojęs kelmas, visas apžėlęs ir žilas it žydinti obelis, seniausias visų tame kaime gyvenančių senelių. [...]

Vasaros metu, net rytagonėmis, iš tolo jau kiekvienas girdi, kur skerdžius pasiverčia: ten ir šunys pjaunasi, ten ir kaimo vaikai rėkauja – vienus ir kitus myli Lapinas, bet savotiška, skerdiška meile: jam linksma, kai šunys pjaunasi, jam gražu, malonu, kai vaikai pešasi kaip mėšlyne žvirbliai.

Gena skerdžius namo – vaikai jį pasitinka dar pamiškėje; gena laukan – vaikai jį lydi net į šilaines. Skerdžius daro vieniems švilpukų, suka vamzdelių, kitiems duoda botagu papliauškinti, ragan padumti. [...] Tai vėl pasakoja jiems skerdžius, kaip lapės ant kiaušinių tupi, vilkai medžiuose vaikus peri, volungės kiškius melžia, savo mažučius girdo, kaip vanagai žindo vanagynus... Porina apie laumes, kurios pirtyse gyvena, pabaliuose vakarais, saulei nusileidus, audeklus velėja, siuva maišus, gaudo vaikus ir balosna juos murkdo, ypač tuos, kurie senesniųjų neklauso... [...] Pripasakoja, primeluoja tiek, jog vaikai net sodžiun grįžti bijo, o ypač jei pakelėje yra bala ar pirtis... [...]

Niekas tiek nežinojo pasakų, kiek senasis Lapinas; niekas taip gražiai nemokėjo papasakoti pramantų dalykų, įtikinančiai sumeluoti kaip jisai. Suvedžiodavo dažnai ne tik vaikus, bet ir senus rimtus vyrus. Spjaudydavosi apgauti ir juokdavosi patys iš savęs, kad pasitikėjo žinomu melagiu, kad paklausė jo, o kitą kartą ima ir vėl klauso, patiki...

Linksmi šlamėjo liepa, linksmi gyveno skerdžius, nors žmonės kalbėdavo, kad liepa be naudos auganti, tik viralus nušvokščianti, o seną skerdžių visi abduodavo, kvailučiu vadindavo...

Lapinas gyveno sodžiaus gale, dūminėj pirkaitėj, be priemenės, gyveno du vienu su žmona, tokia pat neišmanėle ir senute kaip jisai. Vaikų jiedu neturėjo. [...]

Kaip ir kuo gyveno senas Lapinas, niekas gerai nežinojo ir nesidomėjo. Kas vieną vasarą Lapinas ganė gyvulius – „pulkininkavo“, o Lapinienė rinko uogas, kremblius, nešiodavo artiman miestelin ir pardavinėdavo žydams... Žiemą vyras mezgė tinklus, bradinius, o kai nebuvo tokio darbo, mezgė moterims petkes; jo žmona verpė ūkininkėms pakulas.

Taip gyvendavo metai per metus du seneliu, visada būdavo linksmu, ypač Lapinas. Matydami tai ūkininkai net pavydėdavo jiems. [...] Ar ką turėjo Lapinas, niekas nežinojo – buvo neįdomu...

Bet nėra tikros laimės pasauly. Mirė praeitą žiemą Lapinienė, liko senas Lapinas našlys.

Todėl nesėdi dabar senas skerdžius namie, nemezga tinklų bei bradinių, tik vaikštinėja iš vienos pirkios kiton ir laukia, kad greičiau giria sužaliuotų, kad gyvulius išginti galėtų...

Kirkia senį, erzina dabar žmonės, kaip kuris moka. Vieni taip sau, kad tik pasijuoktų, kiti net skaudžiai užgaudami... Bet senis nepyksta, neužsigaua... [...]

Dėde, dėde, ar matai? Grainis nukirto savo liepą.

Žiūri skerdžius: tikrai, liepos nebėra. Jis dar nenori tikėti akimi – patrynė lyg žmogus, iš miego prabudęs, geriau praplėšė – vai, gi vis nėra! Ten, už vyšnių sodelio, pas Valainio tvartus ji stovėjo, aukščiausia ir plačiausia visų medžių, o dabar ten nieko nebėra. Lyg dangus prakiuro toje vietoje.

1921–1922 m.

<http://www.antologija.lt/text/vincas-kreve-siaudinej-pastogej/16>

Vincas Krėvė

Raganius

(ištraukos)

Yra Dainavos šaly nedidelis kaimelis, apie kurį nedaug kas yra girdėjęs. Tasai kaimelis vadinasi Ramūnai. Jis tarp girių tarpukalnėse pasislėpęs. Keliai į jį smėliuoti, jog jais nei pėsčias prieisi, nei važiuotas prisikasi. Laukų ten žmonės turi daug, bet žemė menkutė, daugiausia smėlynai, todėl josios didesnė pusė nebedirbama, dirvonuoja, skujynais apaugusi. Gyveno tame kaime du garsūs tarp savųjų vyrai: Jonas Kukis ir Kazys Gugis.

Pirmasis buvo turtingas ūkininkas, doras, darbštus ir dievobaimingas žmogus, todėl buvo visų gerbiamas vyras. Antrasis buvo vargšas žmogelis, neturėjo nei ūkio, nei žmonos, nei vaikų, gyveno vienui vienas kaip pirštas dūminėje trobelėje su mažučiais langeliais. Didesnė jų dalis buvo skalomis užtaisyta, nes stiklai jau seniai buvo išbyrėję. Pati trobelė buvo mažutė, žemutė. Pakrypusi, ramsčiais paremta; stogas samanotas, kupstais suaugęs, vietomis visai kiauras. [...]

Kazys Gugis niekuomet neturėjo nei aruodų, nei tvartų, nei vežimų. Ir rūbo teturėjo tiek, kiek ant nugaros, bet neaimanavo, nesiskundė savo likimu, kad vargšas, kad nieko neturiš. Bažnyčioje buvo retkarčiais – du tris kartus į metus, ir eidavo visuomet pėsčias. Vasarą nuo senų seniausių laikų ganydavo ūkininkų gyvulius, skerdžiaudavo, valgydavo svetimą, avėdavo ir dėvėdavo irgi svetimą, iš eilės pas kiekvieną ūkininką. Žiemą, kai ganyti nebeganė, eidavo uždarbiauti: būdamas jaunesnis pasisamdydavo ūkininkams javus kultti, eidavo miškan medžių kirsti, o pasenęs ieškodavo lengvesnio darbo – šerdavo ūkininkų gyvulius, kapodavo malkas, pjaudavo pašarą, net imdavosi vilną kedenti, plunksnas plėšyti...

Ką uždirbdavo – pravalgydavo, o ko nepravalgydavo, tuojau pragerdavo. [...]

Kazio Gugio niekas negerbdavo, kadangi nebuvo už ką jį gerbti, bet visi jį mėgo, seni ir jauni, ypač šeimininkės. Mėgo jos Gugį labiausiai todėl, kad jis buvo geras skerdžius ir, jam gyvulius beganant, karvės niekados nepareidavo namo plokščios, nepriėdusios. Kai atmena, jam beganant neatsitkdavo su gyvuliais nelaimių, nesirgdavo karvės, negaišdavo. Gal todėl nuo senų laikų, kai dar Gugis buvo jaunesnis, visi manė jį esantį raganių. Moterys giliai tikėjo, kad jis raganius ir dar ne bet kokis raganius, ir kai vyrai paabejodavo, turėjo šimtus įrodymų, kad skerdžius neabejotinas raganius, tik tokis, kuris savo galią vien tik žmonių labai panaudoja. [...]

Senis paprastai nemėgdavo vienas namie sėdėti, stengdavosi būti vis tarp žmonių, kur daugiau triukšmo, kalbų.

– Aš nors senas, bet esu linksmas žmogus, – kalbėdavo jisai, kiekvienai progai pasitaikius.
– Mano metai jau tokie, kad greitai reikės vienam būti ir tylėti. Užteks tuomet, o dabar reikia žmonėmis pasidžiaugti. [...]

Be to, senis buvo dar ir smuikininkas. Kada ir kaip jis išmoko smuiku griežti, niekas nežinojo, bet griežė ir net nuosavą smuiką turėjo, pajuodusį, seną kaip jisai pats, ir mokėjo sugriežti kelis šokius. Tiesa, dabar jau nemėgo griežti ir prašomas atsisakinėjo.

– Pirštai, – sakydavo, – pasidarė nelankstūs.

Bet pavaišina jaunimas, vienu kitu stikliuku užgeria, ir senis imasi smuiko. Už linksmus pokštus, už dainas ir pasakas vaišindavo skerdžių visi, ir iš vakaruškų, iš vestuvių, iš krikštynų nebegriždavo jisai blaivas, nepasigėręs.

1939 m.

Vincas Krėvė *Raganius: prieškarinių laikų sodžiaus gyvenimo šešėliai*
(Skaitinių serija, 26). Vilnius: Baltos lankos, 1999.

Wymagania ogólne

III. Tworzenie wypowiedzi (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

IV. Analiza i interpretacja tekstów kultury (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

3.1. Zdający sprawnie posługuje się oficjalną odmianą języka narodowego (wymaganie z III etapu kształcenia)

3.1. Zdający tworzy dłuższy tekst pisany zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.2. Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.4. R Zdający stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.7. Zdający określa problematykę utworów (wymaganie z III etapu kształcenia)

4.5. Zdający odczytuje treści symboliczne utworów (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.5. R Zdający dostrzega i potrafi komentować estetyczne wartości utworów literackich (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.6. Zdający wskazuje zastosowane w utworach językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danych utworów (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.6. R Zdający przeprowadza interpretację porównawczą utworów literackich (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.11. R Zdający rozpoznaje podstawowe motywy oraz ich funkcje w utworach (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.12. R Zdający wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworów (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa-kłucze, motto) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.13. R Zdający wykorzystuje w interpretacji utworów konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykładowa realizacja zadania

Vincas Krėvė – tai žymus Dzūkijos rašytojas. Savo kūrinuose įdomiai pavaizdavo senąjį Lietuvos kaimą ir jo gyventojus. Krėvė ypač simpatizavo seniems žmonėms, mylintiems gamtą, kovojantiems, ginantiems savo pažiūras. Tokie būtent ir yra jo apsakymo „Skerdžius“ ir apysakos „Raganius“ personažai.

Apsakymo „Skerdžius“ iš rinkinio „Šiaudinėj pastogėj“ pagrindinis veikėjas yra Lapinas. Nors jis seniausias kaimo žmogus, net ir pats nežinojo, kiek jam metų (tikrai per šimtą), tačiau jėgų jam nestigo. Žemo ūgio, stiprus, drūtas kaip ažuolas, visas apžėlęs ir žilas, slankiojo iš vieno kampo į kitą. Ten, kur nueidavo, pjovėsi šunys, šūkavo vaikai, bet Lapinui visa tai labai patiko. Malonu ir linksma jam buvo klausytis barnių. Niekas kitas taip gražiai nemokėjo pasakoti istorijų, perimtų iš senesnių kartų ar savo paties išgalvotų, ir niekas nežinojo jų tiek daug. Nors jo pasakos dažnai buvo tokios siaubingos, kad vaikai bijojo iš trobos išėiti, tačiau vis tiek senelį jie labai mėgo. Galime teigti, kad ir

Lapinui patiko jų draugystė. Jis pats jautėsi tarytum nerūpestingas vaikas. Žmonės gerai žinojo, kad senis mėgo krėsti įvairius pokštus, meluoti. Skerdžius dažnai apgaudavo net suaugusius vyrus. Aišku, tie pykdavo.

Skerdžiui patiko ganyti gyvulius. Tada jis galėjo daug laiko praleisti gamtoje, kurią dievino. Pagamindavo vaikams švilpukų, vamzdelių, moterims pririnkdavo vaistažolių ar pataisydavo sugedusį daiktą. Už tai gaudavo geriau pabaltintos sriubos bei kitokių skanėstų.

Kažkada gyveno jis be jokių rūpesčių kartu su žmona kaimo gale, dūminėj pirkioj. Neturėjo jiedu nei ūkio, nei vaikų, tad dirbo nesunkiai. Vasarą Lapinas ganė gyvulius, Lapinienė rinko uogas, grybus, o žiemą verpė pakulas. Buvo laimingi, patenkinti gyvenimu. Kai mirė Lapinienė, skerdžius nesėdėjo namuose, nemezgė tinklų, tik laukė pavasario... Kai sužaliuodavo gamta, jis ganydavo gyvulius.

Lapinui buvo labai brangi Grainio liepa – aukščiausias, labiausiai išsišakojęs, gražiausias medis visoje apylinkėje. Senis buvo šventai įsitikinęs ir visiems tai kartojo, kad gyvens tol, kol liepa žaliuos. Aišku, žmonės netikėjo jo šnekomis, šaipėsi iš jo, bet žilagalvis nepykdavo. Kartą kaimynas nukirto Lapino mylimiausią liepą. Greitai pablogėjo ir skerdžiaus sveikata, netrukus jis mirė „kaip pakirsta liepa“.

Apsakos „Raganius“ pagrindinis veikėjas taip pat yra senelis skerdžius. Tai Kazys Gugis, kuris gyveno Ramūnų kaime, Dainavos šalyje. Gugis gyveno taip, kaip ir Lapinas – vienas dūminėj trobelėj. Netrukdė jam tai, kad buvo vargšas, nesiskundė, neaimanavo. Bažnyčioje lankėsi retai, nemėgo eiti išpažinties, nes nemokėjo maldų.

Kiekvieną vasarą Gugis ganydavo ūkininkų gyvulius. Jam puikiai sekėsi skerdžiauti, nepracanydavo gyvulių, karvės niekada negriždavo nepriėdusios. Žiemą kapodavo malkas, kedendavo vilną, plėšydavo plunksnas. Nors žmonės jo negerbė, tačiau visi kaimo gyventojai jį mėgo. Jie laikė jį raganiumi, nes Gugis mokėjo daug ką numatyti, atspėti orą, žmonių jausmus, mintis.

Kazys buvo linksmas žmogus. Nemėgo vienas sėdėti namuose, todėl taip, kaip ir Lapinas, slankiojo iš pirkios į pirkį ir visur keldavo daug triukšmo. Gugis niekada žmonėms neatsisakydavo padėti ar patarti, o pats niekad negalvojo, ar turės ką valgyti kitą dieną. Gyveno akimirka. Kai išgerdavo, mėgo dainuoti, o kartais ir savo senu smuikeliu pagrieždavo. Teigė, kad gyvenime pykčiui, blogiui bei liūdesiui nėra vietos.

Abiejuose kūrinuose autorius labai realistiškai pavaizdavo savo laikų Lietuvos kaimą. Tada dar buvo senųjų dzūkų, tikrų gamtos vaikų, kurie garbino medžius, tikėjo įvairiais prietarais, skleidė iš protėvių perimtas žinias, mėgdavo pafilosofuoti... Nesunku pastebėti, kad pagrindiniai pateiktų kūrinių veikėjai yra labai panašūs. Abu vertino gamtą ir ją saugojo, tiki, kad ji gyva. Abu mėgo būti tarp žmonių, turėjo savo nuomonę, nepykdavo užgauliojami, patardavo ir mielai padėdavo kitiems. Pasikliaudavo iš senovės perimta išmintimi.

Manau, kad įdomu būtų ir dabar pasikalbėti su tokiais žmonėmis, įsiklausyti į jų mąstymą, pasimokyti meilės gamtai ir dvasingumo.

Poziom wykonania

A. Koncepcja porównywania utworów: 6 pkt. – niesprzeczna i spójna, znajduje potwierdzenia w obu tekstach; porównywane obszary są dla tekstów trafne i istotne; wypowiedź w wystarczający sposób dla uzasadnienia tezy/hipotezy interpretacyjnej obejmuje i łączy w całość sensy obu utworów.

B. Uzasadnienie tezy interpretacyjnej: 12 pkt. – trafne i pogłębione, zawiera wyłącznie powiązane z tekstami argumenty, które wynikają ze sfunkcjonalizowanej analizy; jest osadzone nie tylko w tekstach, ale także w potwierdzonych tekstami i przyjętą koncepcją porównywania utworów kontekstach.

C. Poprawność rzeczowa: 2 pkt. – brak błędów rzeczowych.

D. Zamysł kompozycyjny: 6 pkt. – kompozycja funkcjonalna, segmentacja i uporządkowanie tekstu zgodne z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi; wyodrębnione językowo i graficznie części pracy logicznie i konsekwentnie uporządkowane.

E. Spójność lokalna: 2 pkt. – pełna spójność wypowiedzi.

F. Styl tekstu: 4 pkt. – stosowny, środki językowe dostosowane do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi i sytuacji, celowo zastosowane różnorodne konstrukcje składniowe, bogate słownictwo; konsekwentne posługiwanie się jednym, wybranym stylem.

G. Poprawność językowa: 4 pkt. – brak błędów.

H. Poprawność zapisu: 4 pkt. – zapis w pełni poprawny.

Opinia Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich o informatorach maturalnych od 2015 roku

Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich z wielką satysfakcją odnotowuje konsekwentne dążenie systemu oświaty do poprawy jakości wykształcenia absolwentów szkół średnich. Konferencja z uwagą obserwuje kolejne działania Ministerstwa Edukacji Narodowej w tym zakresie, zdając sobie sprawę, że od skuteczności tych działań w dużym stopniu zależą także efekty kształcenia osiągnięte w systemie szkolnictwa wyższego. W szczególności dotyczy to kwestii właściwego przygotowania młodzieży do studiów realizowanych z uwzględnieniem nowych form prowadzenia procesu kształcenia.

Podobnie jak w przeszłości, Konferencja konsekwentnie wspiera wszystkie działania zmierzające do tego, by na uczelnie trafiali coraz lepiej przygotowani kandydaci na studia. Temu celowi służyła w szczególności pozytywna opinia Komisji Edukacji KRASP z 2008 roku w sprawie nowej podstawy programowej oraz uchwała Zgromadzenia Plenarnego KRASP z dn. 6 maja 2011 r. w sprawie nowych zasad egzaminu maturalnego.

Z satysfakcją dostrzegamy, że ważne zmiany w egzaminie maturalnym, postulowane w cytowanej wyżej uchwale zostały praktycznie wdrożone przez MEN poprzez zmianę odpowiednich rozporządzeń.

Przedłożone do zaopiniowania informatory o egzaminach maturalnych opisują formę poszczególnych egzaminów maturalnych, przeprowadzanych na podstawie wymagań określonych w nowej podstawie programowej, a także ilustrują te wymagania wieloma przykładowymi zadaniami egzaminacyjnymi.

Po zapoznaniu się z przedłożonymi materiałami, KRASP z satysfakcją odnotowuje:

w zakresie języka polskiego:

- wzmocnienie roli umiejętności komunikacyjnych poprzez odejście od prezentacji na egzaminie ustnym i zastąpienie jej egzaminem ustnym, na którym zdający będzie musiał ad hoc przygotować samodzielną wypowiedź argumentacyjną,
- rezygnację z klucza w ocenianiu wypowiedzi pisemnych,
- zwiększenie roli tekstów teoretycznoliterackich i historycznoliterackich na maturze rozszerzonej;

w zakresie historii:

- kompleksowe sprawdzanie umiejętności z zakresu chronologii historycznej, analizy i interpretacji historycznej oraz tworzenia narracji historycznej za pomocą rozbudowanej wypowiedzi pisemnej na jeden z zaproponowanych tematów, łącznie pokrywających wszystkie epoki oraz obszary historii;

w zakresie wiedzy o społeczeństwie:

- położenie silniejszego akcentu na sprawdzanie umiejętności złożonych (interpretowanie informacji, dostrzeganie związków przyczynowo-skutkowych) w oparciu o poszerzony zasób materiałów źródłowych: teksty (prawne, naukowe, publicystyczne), materiały statystyczne, mapy, rysunki itp.

w zakresie matematyki:

- istotne zwiększenie wymagań na poziomie rozszerzonym poprzez włączenie zadań z rachunku różniczkowego i pojęć zaawansowanej matematyki,
- istotne poszerzenie wymagań z zakresu kombinatoryki oraz teorii prawdopodobieństwa;

w zakresie biologii oraz chemii:

- zwiększenie znaczenia umiejętności wyjaśniania procesów i zjawisk biologicznych i chemicznych,
- mierzenie umiejętności analizy eksperymentu – sposobu jego planowania, przeprowadzania, stawianych hipotez i wniosków formułowanych na podstawie dołączonych wyników;

w zakresie fizyki:

- zwiększenie znaczenia rozumienia istoty zjawisk oraz tworzenie formuł matematycznych łączących kilka zjawisk,
- mierzenie umiejętności planowania i opisu wykonania prostych doświadczeń, a także umiejętności analizy wyników wraz z uwzględnieniem niepewności pomiarowych;

w zakresie geografii:

- uwzględnienie interdyscyplinarności tej nauki poprzez sprawdzanie umiejętności integrowania wiedzy z nauk przyrodniczych do analizy zjawisk i procesów zachodzących w środowisku geograficznym,
- znaczne wzbogacenie zasobu materiałów źródłowych (mapy, wykresy, tabele statystyczne, teksty źródłowe, barwne zdjęcia, w tym lotnicze i satelitarne), także w postaci barwnej.

Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich z zadowoleniem przyjmuje też informację o wprowadzeniu na świadectwach maturalnych od 2015 roku dodatkowej formy przedstawiania wyniku uzyskanego przez zdającego w postaci jego pozycji na skali centylowej, tj. określenie, jaki odsetek zdających uzyskał taki sam lub słabszy wynik od posiadacza świadectwa. Wprowadzenie tej dodatkowej skali uwolni szkoły wyższe od dotychczasowego dylematu odnoszenia do siebie surowych wyników kandydatów na studia rekrutowanych na podstawie wyników egzaminów maturalnych o istotnie różnym poziomie trudności – rekrutacja stanie się prostsza i bardziej obiektywna.

Reasumując, w opinii Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich zaprezentowana w przedłożonych informatorach forma matury istotnie przyczyni się do tego, że młodzież przekraczająca progi uczelni będzie lepiej przygotowana do podjęcia studiów wyższych.

5 lipca 2013 r.

Przewodniczący KRASP

prof. zw. dr hab. Wiesław Banyś